

Anne-Maria Marttila

Tavoitteena tasa-arvo

---

# SUOMALAINEN KESKUSTELU RAJAT YLITTÄVÄSTÄ PROSTITUUTIESTA

Kaikille mahdollisuus  
terveelliseen ja  
turvalliseen elämään.

Anne-Maria Marttila

Tavoitteena tasa-arvo. Suomalainen keskustelu rajat ylittävästä prostituutiosta.  
Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:37

Tutkimus on osa Prostituutio Pohjoismaissa -tutkimusprojektia, jonka Pohjoismainen tasa-arvotiedon keskus NIKK toteutti vuosina 2007-2008 Pohjoismaiden ministerineuvoston toimeksiannosta. Tutkimus on julkaistu ruotsiksi teoksessa Prostitution i Norden, Holmström Charlotta & Skilbrei May-Len (red.), Forskningsrapport, TemaNord 2008:604 Nordiska Ministerrådet, Köpenhamn.

ISBN 978-952-00-2882-4 (nid.)

ISBN 978-952-00-2883-1 (PDF)

ISSN 1236-2115 (painettu)

ISSN 1797-9897 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-00-2883-1


<http://urn.fi/URN:ISBN978-952-00-2883-1>

[www.stm.fi/julkaisut](http://www.stm.fi/julkaisut)

Kustantaja: Sosiaali- ja terveysministeriö

Paino: Yliopistopaino, Helsinki 2009

## KUVAILEHTI

<b>Julkaisija</b> Sosiaali- ja terveysministeriö	<b>Julkaisun päivämäärä</b> 30.10.2009
<b>Tekijät</b> Anne-Maria Marttila	<b>Toimeksiantaja</b> Sosiaali- ja terveysministeriö
	<b>HARE-numero ja toimituksen asettamispäivä</b>
<b>Julkaisun nimi</b> Tavoitteena tasa-arvo. Suomalainen keskustelu rajat ylittävistä prostituutioista	
<b>Tiivistelmä</b> Prostituutio oli suurimman osan 1900-lukua piiloinen ilmiö Suomessa. 1990-luvulla rajat ylittävä liikkuva prostituutio teki ilmiöstä näkyvämmän ja toi kansainvälisen ihmiskaupan uudella tavalla osaksi alueellista prostituutiokenttää. Informaatio- ja kommunikaatioteknologian nopea kehitys muokkasi markkinoiden toimintatapoja, nykyisin suuri osa prostituutiokontakteista solmitaan internetin ja matkapuhelinten avulla.  Prostituutiomarkkinoiden muutokset ja monimuotoisuus luovat haasteita ilmiöön liittyvien kansallisten sosiaalisten ja oikeudellisten toimien näkökulmasta. Samalla läpäisevät rajat pitävät huolen siitä, että politiikat koskettavat myös muita kuin yhden valtion kansalaisia. Prostituutiota koskevien lakimuutosten ja niiden toimeenpanon vaikutuksia tuleekin pohtia myös kansallisten rajojen toisella puolella elävien ihmisten elämään. Vaikka ihmisoikeusnäkökohdat ovat esillä suomalaisessa prostituutio- ihmiskauppakeskustelussa, ilmiötä koskevia politiikkoja ja käytänteitä ohjaavat pääasiassa maahantuloon ja rikostorjuntaan liittyvät ongelmat.  Prostituutioon liittyvät yleiset asenteet ovat jakautuneet ilmiön luonteeseen ja oikeutukseen liittyvien erilaisten näkemysten vuoksi. Kun toiset puhuvat seksiorjista ja ihmiskaupan uhreista ja toiset työstään pitävistä ja siihen oikeutetuista vahvoista naisista, on selvää, että taustalla vaikuttavat erilaiset arvomaailmat ja ajattelutavat. Suomalaisesta prostituutiokeskustelusta kuitenkin käy ilmi, että molemmat perustelevat näkemyksiään tasa-arvoargumentein. Toisen vastustaessa prostituution kriminalisointeja yksilöiden oikeuksien ja tasavertaisten mahdollisuuksien pohjalta, toinen kannattaa kriminalisointeja yhtenä keinona muuttaa sukupuolia epätasa-arvoisesti kohtelevan yhteiskunnan rakenteita.  Uuden ulottuvuuden sekä prostituutiokeskusteluun että toteutettaviin politiikkoihin tuo haaste sovittaa yhteen pohjoismainen oikeusjärjestelmä ja tasa-arvokäsitykset sekä kansainvälisen prostituution keskeisten lähtömaiden postsosialistinen todellisuus. Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu prostituutiota ja siihen liittyvää keskustelua laajentuvan ja avautuvan Euroopan ja erilaisten tasa-arvokäsitysten näkökulmasta. Tutkimuksessa on kaksi osaa, toisessa käsitellään nykypäivän rajat ylittävää prostituutiota sitä koskevien kansallisten toimenpiteiden näkökulmasta ja toisessa seksin oston kriminalisointiesityksen yhteydessä käytyä yhteiskuntapoliittista keskustelua.	
<b>Asiasanat</b> Ihmiskauppa, prostituutiopolitiikat, rajat ylittävä prostituutio, siirtolaisuus, tasa-arvo	
<b>Bibliografiset tiedot</b> Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:37 ISBN 978-952-00-2882-4 (nid.), ISBN 978-952-00-2883-1 (PDF) ISSN 1236-2115 (painettu), ISSN 1797-9897 (verkkójulkaisu) URN:ISBN:978-952-00-2883-1 <a href="http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2883-1">http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2883-1</a>	<b>Muut tiedot</b> <a href="http://www.stm.fi/julkaisut">www.stm.fi/julkaisut</a> <b>Kokonaissivumäärä</b> 58 <b>Kieli</b> Suomi <b>Hinta</b> 16 € <b>Luottamuksellisuus</b> Julkinen
<b>Tätä julkaisua myy ja välittää</b> Yliopistopainon kirjamyynti, <a href="http://kirjakauppa.yliopistopaino.fi/books@yliopistopaino.fi">http://kirjakauppa.yliopistopaino.fi/books@yliopistopaino.fi</a> 00014 HELSINGIN YLIOPISTO Puhelin (09) 7010 2363 tai (09) 7010 2366 Fax (09) 7010 2374	<b>Kustantaja</b>  SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ




## PRESENTATIONSBLAD

<b>Utgivare</b> Social- och hälsovårdsministeriet	<b>Utgivningsdatum</b> 30.10.2009
<b>Författare</b> Anne-Maria Marttila	<b>Uppdragsgivare</b> Social- och hälsovårdsministeriet
	<b>Projektnummer och datum för tillsättandet av organet</b>
<b>Publikationens titel</b> Strävan efter jämställdhet. Debatt i Finland om transnationell prostitution	
<b>Referat</b> <p>Prostitution var under största delen av 1900-talet ett dolt fenomen i Finland. Till följd av den transnationella rörliga prostitutionen på 1990-talet blev fenomenet synligare, och den internationella människohandeln blev på ett nytt sätt en del av det regionala prostitutionsfältet. Den snabba utvecklingen av informations- och kommunikationsteknologin påverkade marknadsverksamhetssätt; i detta nu knyts en stor del av prostitutionskontakterna med hjälp av Internet och mobiltelefon.</p> <p>Prostitutionsmarknadens förändring och mångfald medför utmaningar från synpunkten av de nationella sociala och rättsliga åtgärder som hänförs till fenomenet. Samtidigt medverkar de öppnare gränserna till att den nationella politiken även påverkar medborgare i andra stater. Effekter av lagändringar som gäller prostitution och deras verkställighet ska därför även begrundas med tanke på människor som lever på andra sidan av gränsen. Fastän människorättssynpunkter har beaktats i debatten om prostitution och människohandel i Finland, styrs politiken och praxis med anknytning till fenomenet i huvudsak av problem förknippade med ankomst till landet och brottsbekämpning.</p> <p>De allmänna attityderna mot prostitution är delade på grund av att det finns olika uppfattningar kring fenomenets karaktär och om det är berättigat. Eftersom några människor talar om sexslavar och offer av människohandel och andra om kvinnor som tycker om sitt arbete och är berättigade till det, är det klart att det finns olika värderingar och tänkesätt som verkar i bakgrunden. Det framgår dock av vår prostitutionsdebatt att båda grupper motiverar sina uppfattningar med jämställdhetsargument. Några motsätter sig kriminaliseringar av prostitution utgående från individernas rättigheter och jämlika möjligheter, medan andra däremot stöder kriminaliseringar som ett medel att ändra samhällets strukturer som behandlar könen ojämnt.</p> <p>En ny dimension till både prostitutionsdebatten och den politik som genomförs medför utmaningen att samordna de nordiska rättssystemen och uppfattningarna om jämställdhet samt den postsocialistiska verkligheten i de viktigaste utgångsländerna för internationell prostitution. Denna undersökning har granskat prostitutionen och prostitutionsdebatten från perspektivet av det utvidgade och öppnare Europa och olika slags jämställdhetsuppfattningar. Undersökningen består av två delar: den ena behandlar den transnationella prostitutionen från synpunkten av nationella åtgärder och den andra den samhällspolitiska debatt som förts i samband med förslaget till att kriminalisera köpet av sex.</p>	
<b>Nyckelord</b> Transnationell prostitution, jämställdhet, migration, människohandel, prostitutionspolitik	
<b>Bibliografiska data</b> Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2009:37 ISBN 978-952-00-2882-4 (inh.), ISBN 978-952-00-2883-1 (PDF) ISSN 1236-2115 (print), ISSN 1797-9897 (online) URN:ISBN 978-952-00-2883-1 <a href="http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2883-1">http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2883-1</a>	<b>Ovriga uppgifter</b> <a href="http://www.stm.fi/svenka">www.stm.fi/svenka</a>
	<b>Sidoantal</b> 58
	<b>Språk</b> Finska
	<b>Pris</b> 16 €
	<b>Sekretessgrad</b> Offentlig
<b>Distribution och försäljning</b> Universitetstryckeriets bokförsäljning <a href="http://kirjakauppa.yliopistopaino.fi/">http://kirjakauppa.yliopistopaino.fi/</a> <a href="mailto:books@yliopistopaino.fi">books@yliopistopaino.fi</a> PB 4 (Berggatan 3 A) FI-00014 HELSINGFORS UNIVERSITET Tfn (09) 7010 2363 eller (09) 7010 2366 Fax (09) 7010 2374	<b>Förlag</b>  SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET



**DOCUMENTATION PAGE**

<b>Publisher</b> Ministry of Social Affairs and Health, Finland	<b>Date</b> 30 October 2009
<b>Authors</b> Anne-Maria Marttila	<b>Commissioned by</b> Ministry of Social Affairs and Health <b>Date of appointing the organ</b>
<b>Title of publication</b> Aiming at gender equality. The Finnish debate on transnational prostitution	
<b>Summary</b> <p>For the most part of the 20th century prostitution was a hidden phenomenon in Finland. In the 1990s transnational prostitution contributed to making this phenomenon more visible and made international trafficking in human beings in a new way a part of the regional field of prostitution. The fast development of information and communication technologies affected the ways of operation of the market, and today a major part of the contacts are made by means of the Internet and mobile phones.</p> <p>The changed prostitution market and its diversity bring about challenges from the perspective of national social and legal measures related to the phenomenon. Simultaneously, as a result of the freer borders the policies affect citizens of not one state only but of several states. The impact of law amendments regarding prostitution and their implementation should therefore be pondered also as regards the lives of people resident across the national borders. Although human rights aspects are taken into account in the Finnish debate on prostitution and trafficking in human beings, the policies and practices concerning the phenomenon are mainly steered by problems related to entry into the country and crime prevention.</p> <p>The general attitudes towards prostitution are divided because there are different views about the nature and justification of the phenomenon. While some talk about sex slaves and victims of trafficking in human beings and others of strong women liking their job and entitled to it, it is clear that these views are affected by the different underlying values and ways of thinking. It is however evident from the Finnish debate on prostitution that both groups justify their views by appealing to gender equality arguments. Some people object to the criminalisation of prostitution on the basis of the individuals' rights and equal opportunities, while others support criminalisation as a means of changing the structures of society that treat the genders unequally.</p> <p>A new dimension to both the prostitution debate and the policies implemented is brought by the challenge to harmonise the Nordic legal systems and conceptions of gender equality with the post-socialist reality in the main countries of origin of international prostitution. This study reviews prostitution and related debate from the point of view of the enlarging Europe with more open borders and of various gender equality concepts. The study comprises two parts: one of them deals with the present prostitution across borders from the perspective of the national measures concerning it, and the other the societal debate conducted in the context of the law proposal for criminalisation of the purchase of sex.</p>	
<b>Key words</b> gender equality, migration, transnational prostitution, prostitution policies, trafficking in human beings	
<b>Bibliographic data</b> Reports of the Ministry of Social Affairs and Health 2009:37 ISBN 978-952-00-2882-4 (pb), ISBN 978-952-00-2883-1 (PDF) ISSN 2136-2115 (print), ISSN 1797-9897 (online) URN:ISBN:978-952-00-2883-1 <a href="http://urn.fi/URN:978-952-00-2883-1">http://urn.fi/URN:978-952-00-2883-1</a>	<b>Other information</b> <a href="http://www.stm.fi/">www.stm.fi/</a> <b>Number of pages</b> 58 <b>Price</b> 16 €
	<b>Language</b> Finnish <b>Publicity</b> Public
<b>Distribution and sales</b> Helsinki University Print Bookstore <a href="http://kirjakauppa.yliopistopaino.fi/books@yliopistopaino.fi">http://kirjakauppa.yliopistopaino.fi/books@yliopistopaino.fi</a> P.O. Box 4 (Vuorikatu 3 A) FI-00014 HELSINKI UNIVERSITY, FINLAND Tel +358 9 7010 2363 or +358 9 7010 2366 Fax +358 9 7010 2374	<b>Financier</b>  MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH





## Sisällysluettelo

1 Rajat ylittävä prostituutio ja hyvinvoinnin rajat Suomessa.....	11
1.1 Johdanto .....	11
1.2 Rajat ylittävä prostituutio Suomessa.....	13
1.2.1 Alueellinen eriytyminen.....	17
1.3 Poliitikat ja käytänteet rajat ylittävässä kontekstissa.....	18
1.3.1 Ulkomaalaispolitiikka prostituutiokontrollin keinona .....	19
1.3.2 Seksin osto parituksen ja ihmiskaupan kohteelta – kentän syvenevä etnisoituminen .....	22
1.3.3 Epäselvät rajanvedot ja käytänteet ihmiskaupan ja parituksen uhrien näkökulmasta .....	25
1.4 Rajaton Eurooppa ja resurssien uudelleen jakaminen.....	27
Lähteet.....	29
2 (Epä)tasa-arvoa prostituutiokontrollin keinoin? Seksin oston kriminalisointiin liittynyt keskustelu Suomessa.....	33
2.1 Johdanto .....	33
2.2 Suomalaisten suhtautuminen prostituutioon ja seksin ostoon .....	35
2.3 Seksin oston osittaiseen kriminalisointiin johtanut kehitys Suomessa.....	37
2.4 Moniulotteinen tasa-arvo.....	39
2.5 Seksin oston kriminalisointia koskeva keskustelu sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta .....	41
2.5.1 Rakenteellisesta epätasa-arvosta tosiasialliseen tasa-arvoon.....	41
2.5.2 Mahdollisuuksien tasa-arvo ja erilaisuuteen sopeutuminen .....	45
2.5.3 ”Naisten tasa-arvo” vs. ”miesten tasa-arvo” .....	48
2.6 Tasa-arvo yksilöiden oikeuksina ja rakenteellisella tasolla .....	49
Lähteet.....	51



# 1 Rajat ylittävä prostituutio ja hyvinvoinnin rajat Suomessa

## 1.1 Johdanto

Prostituutio oli suurimman osan viime vuosisataa vaiettu aihe Suomessa. Sitä ei myöskään pidetty merkittävänä yhteiskunnallisena ongelmana. Antti Häkkisen (1999, 225-230) mukaan yleinen elintason nousu ja naisten taloudellisen ja oikeudellisen aseman parantuminen vähensi prostituutiotoimintaa koko 1900-luvun ajan. Vuosisadan loppupuolella jopa uskottiin, ettei Suomessa juurikaan ole prostituutiotoimintaa. Uskomuksen taustalla on kuitenkin pikemminkin ollut ilmiön näkymättömyys kuin sen häviäminen suomalaisesta yhteiskunnasta.

Yksi tekijä prostituution näkymättömyyden taustalla on vuonna 1936 voimaan tulleen irtolaislain ammattihaureuskriteerin tehostettu valvonta. Sen myötä prostituutio sekä väheni että muuttui näkymättömämmäksi 1900-luvun alkuun verrattuna (Järvinen 1990, 93-96). Voidaankin sanoa, että toisesta maailmansodasta lähtien aina 1990-luvun muutoksiin asti prostituutio oli Suomessa harvinainen pääkaupunkiseudun katukuvassa. Monissa muissa maissa yleisin prostituution muoto, katuprostituutio oli Suomessa vähäistä<sup>1</sup>. Kontaktit solmittiin näkymättömämissä ympäristöissä kuten ravintoloissa ja hotelleissa tai puhelimitse (esim. Järvinen 1990, 112-172 ja Turunen 1996, 45-47).

Vuosisadan loppupuolelle tultaessa suomalaisella prostituutiokentällä tapahtui kuitenkin merkittäviä muutoksia. Prostituution uusi nousu 1980- ja 90-lukujen vaihteessa liittyi suurelta osin yhteiskunnallisiin tekijöihin, ennen muuta entisessä Neuvostoliitossa tapahtuneisiin poliittisiin ja taloudellisiin mullistuksiin (ks. esim. Jyrkinen 2005 ja Penttinen 2004). Nopeasta markkinatalouteen siirtymisestä aiheutuneet kasvavat työttömyysluvut, hintojen nousu ja julkisen sosiaaliturvan pienentyminen saivat ihmiset etsimään uudenlaisia selviytymiskeinoja, yhtenä näistä prostituutio. Matkustamisen helpottumisen myötä toiminta ulotettiin myös ulkomaille.

Itänaapurin kokemat muutokset muuttivat merkittävästi myös suomalaisten prostituutiomarkkinoiden rakenteita 90-luvun alussa, mutta muutokset eivät kuitenkaan liittyneet täysin vain kommunismin romahtamiseen. Myös Suomessa samoihin aikoihin, osin entisen Neuvostoliiton mullistuksista johtuen, puhjennut syvä taloudellinen laman on arveltu kasvattaneen myös suomalaisten harjoittamaa prostituutiota (Jyrkinen 2005, Kauppinen 2000)<sup>2</sup>. Laman suoria vaikutuksia prostituutiomarkkinoihin on vaikea arvioida, mutta ilmeistä on, että prostituutiotoiminta lisääntyi kyseisenä ajankohtana sekä suomalaisten

<sup>1</sup> Katuprostituutiokaan ei kuitenkaan täysin hävinnyt, mutta huoltopoliisin tilastojen mukaan se väheni erityisesti 50- ja -60-luvuista lähtien. Enemmän katuprostituution muutoksista 1940-80-luvuilla, ks. Järvinen 1990, 98-111. Ns. päiväkahviprostituutiosta, ks. Varsa 1986.

<sup>2</sup> Neuvostoliitto oli yksi Suomen tärkeimpiä kauppakumppaneita.

että ulkomaalaisten toimesta. Kaupallisen seksin yleistymisen ja normalisoituminen on liitetty myös arvoilmaston muutoksiin. Esimerkiksi Sari Näre (1999, 30-31) on nähnyt sukupuolikulttuurin muutokset ja niitä seuranneen ”libertarianistisen seksuaalipolitiikan” yhtenä selittävänä tekijänä ”seksibaarien buumille” (Kauppinen 2000, 62) 1990-luvun alun Suomessa<sup>3</sup>. Seksikaupan kasvu on yhdistetty myös laajempaan seksuaalisuuden kaupallistumiseen (Jyrkinen 2005).

Seksibaarien uudenlainen ilmestyminen suomalaisen katukuvaan ja ulkomaalaisten prostituoitujen ja parittajien lisääntynyt toiminta hotelleissa, ravintoloissa ja kaduilla 1990-luvun alussa muutti maan prostituutiomarkkinoita avoimemmiksi ja näkyvimmiksi kuin pitkään aikaan (Turunen 1996, 46). Sekä määrällisen että näkyvyyden lisääntymisen myötä prostituutio ja sen yhteiskunnalliset ulottuvuudet alkoivat myös uudelleen puhuttaa suurta yleisöä ja päättäjiä. Esimerkiksi Helsingissä lisääntynyt katuprostituutio ja potentiaalisten asiakkaiden kortteliralli sai aikaan voimakkaita reaktioita paikallisten asukkaiden toimesta (ks. Tani 2002; Koskela, Tani & Tuominen 2000). Myös Lapin mökkikylissä 1990-luvulla nopeasti lisääntynyt venäläisten harjoittama prostituutio sai aikaan kansalaisliikkeen, jonka tavoitteena oli kitkeä prostituutio alueelta. Tavoite on myös ainakin osin toteutunut tämän vuosituhannen puolella (Aikio 2001, Skaffari & Urponen 2004, 26).

1990-luvun alkupuolella liikkuva prostituutio ja myös kansainvälinen ihmiskauppa tulivat siis uudella tavalla osaksi suomalaista prostituutiokenttää. Prostituutiota koskevassa yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa alkoi painottua ilmiön rajat ylittävä luonne – yhtäältä uhkakuvina järjestäytyneen rikollisuuden näkökulmasta ja toisaalta huolena erityisesti ulkomaalaisten prostituoitujen asemasta ja köyhempien naisten ja tyttöjen toimeentulosta. Tällä hetkellä vaikuttaa myös siltä, että prostituutiotarkoituksessa tapahtuva ihmiskauppa koetaan yhteiskunnallisesti suurempana ongelmana kuin prostituutio. Tämä ilmenee aiheesta käytävässä yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa, jota on käyty pääasiassa viireillä olleiden lakimuutosten yhteydessä ja joka on linkittynyt vahvasti juuri prostituution, ihmiskaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden kosketuspintoihin. Suomessa keskusteluun on kuulunut keskeisesti myös Suomen geopoliittinen ”erityisasema” idän ja lännen välisenä siltana ja yhtenä keskeisenä väylänä Euroopan Unionin sisämarkkinoille.

Tämä artikkeli perustuu tutkimukseen, jossa kartoitettiin eri sektoreiden asiantuntijoiden näkemyksiä rajat ylittävän prostituution laajuudesta, toimintaympäristöistä, alueellisista ilmenemismuodoista ja näihin liittyvistä muutoksista Suomessa. Lisäksi tarkastellaan asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, miten viimeaikaiset lakimuutokset<sup>4</sup> ja erilaiset muut toimenpiteet, kuten ihmiskaupan uhreille suunnatun auttamisjärjestelmän toteuttaminen, ovat vaikuttaneet yhtäältä transnationaaliin prostituutioon ja toisaalta prostituutiotarkoituk-

<sup>3</sup> Myös haastattelemani seksin ostajat toivat esiin kaupallisen seksin paisumisen erityisesti pääkaupunkiseudulla. Esim. suomalaisen ”Matin” mielestä vuosi 1993 oli tässä mielessä ”suuri käännekohta”, jonka jälkeen myös ihmisten mielissä tapahtui vapautumista mitä tulee kaupalliseen seksiin (haastattelu 23.4.2003). Ks. Marttila 2004a.

<sup>4</sup> Pääasiassa ulkomaalaislain muutokset ja seuraavat rikoslain muutokset: seksin oston kriminalisointi parituksen ja ihmiskaupan kohteelta sekä ihmiskaupan ja törkeän parituksen lisääminen rikoslakiin. Myös muilla tekijöillä on ollut vaikutusta tilanteeseen, mutta nämä olivat lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka asiantuntijoiden näkemysten mukaan ovat eniten tai todennäköisimmin vaikuttaneet rajat ylittävään prostituutioon ja ulkomaalaisten prostituoitujen asemaan Suomessa.

sessä tapahtuvaan ihmiskauppaan sekä niiden myyjien ja uhrien asemaan Suomessa. Tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollista kartoittaa tilannetta kentällä, esimerkiksi haastattelemalla prostituutioissa toimivia ulkomaalaisia naisia ja miehiä. Ensisijaisena aineistona ovat toimineet asianomaisten ministeriöiden virkamiesten, poliisien, rajaviranomaisten, tutkijoiden sekä prostituoitujen ja ihmiskaupan uhrien parissa sosiaalityötä tekevien toimijoiden haastattelut<sup>5</sup> sekä viranomaisten ja järjestöjen tuottamat erilaiset kirjalliset lähteet.<sup>6</sup>

Yksi keskeisistä huomioista, mikä asiantuntijahaastatteluissa kävi ilmi, oli suomalaisia prostituutiomarkkinoita koskevan tiedon puute. Perusteellista valtakunnallista kartoitusta ei Suomessa toimivasta prostituutiosta ole tehty. Olemassa olevakin tieto perustuu hajanaisiin arvioihin, joiden esittäminen jatkuvasti muuttuvasta kentästä on erittäin haasteellista. Eri alojen asiantuntijat ovat haluttomia esittämään edes omaan toiminta-alueeseensa liittyviä arvioita prostituoitujen määristä tai markkinoiden toimintatavoista.

Haluttomuus esittää arvioita kentän koostumuksesta liittyy siihen, että Suomessa on aivan viime vuosina tehty useita lakimuutoksia, joiden tavoitteena on ollut vaikuttaa ja joilla oletettavasti myös on ollut ainakin jonkinlaisia vaikutuksia sekä Suomessa toimivaan prostituutioon että maahan suuntautuvaan prostituutiotarkoituksessa tapahtuvaan ihmiskauppaan. Niin ikään Baltian maiden – erityisesti toisen merkittävän Suomeen suuntautuvan liikkuvan prostituution lähtömaan, Viron – liittyminen Euroopan Unioniin, ja vuoden 2007 lopussa passittomaan Schengen-alueeseen, lienee vaikuttanut seksikauppaan Suomessa. Asia on kuitenkin sikäli uusi, että tietoja vaikutuksista on vähän.<sup>7</sup> Keskusrikospoliisin tutkijan mukaan rajatarkastusten poistumisen vaikutukset on toistaiseksi nähtävissä lähtömaiden määrän lisääntymisenä, lähinnä itäisen Euroopan valtioista (esimerkiksi Tshekistä) tulevien prostituoitujen määrän kasvuna. Poliisin näkökulmasta rajatarkastusten poistuminen on hankaloittanut rajat ylittävän rikollisuuden valvontaa, minkä nähdään avaavan mahdollisuuksia myös paritusrenkaiden levittäytymiselle.<sup>8</sup>

## 1.2 Rajat ylittävä prostituutio Suomessa

Kansainväliset ja alueelliset prostituutiomarkkinat ovat viime vuosikymmeninä kehittyneet ja kasvaneet erityisesti kansainvälisen muuttoliikkeen, turismin ja liikematkailun lisääntymisen myötä.<sup>9</sup> Katalysaattorina markkinoiden kasvulle on toiminut myös alueellinen taloudellinen epätasa-arvo ja hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen. Informaatio-

<sup>5</sup> Ahvenanmaata koskevat tiedot on kerännyt Pohjoismaisen tasa-arvotiedon keskuksen koordinoiman *Prostitution i Norden* -projektin koordinaattori Jennie Westlund.

<sup>6</sup> Onkin syytä korostaa, että kyseessä on nimenomaan asiantuntijoiden näkemyksiä kartoittava tutkimus, joka kertoo vain välillisesti maassa toimivien ulkomaalaisten prostituoitujen kokemuksista.

<sup>7</sup> Jo Baltian maiden liittyminen Euroopan Unioniin vuonna 2004 helpotti matkailua maiden välillä. Rajatarkastukset kuitenkin poistuivat kokonaisuudessaan Baltian maiden liittyttyä vapaan liikkuvuuden Schengen-alueeseen. Maa- ja meriliikenteestä rajatarkastukset poistuivat 21.12.2007 ja lentoliikenteestä maaliskuun 2008 lopussa.

<sup>8</sup> Keskusrikospoliisi, mies, haastattelu sähköpostitse 9.6.2008.

<sup>9</sup> Euroopan mittakaavassa seksikaupan myyjät ja organisoijat ovat huomanneet Schengen-sopimuksen tarjoaman mahdollisuuden vapaaseen liikkumiseen Schengen-alueella myös kolmansien maiden kansalaisille ja sen hyötyyn prostituution ja muun seksikaupan toiminnan kannalta.

ja kommunikaatioteknologian kehitys on osaltaan helpottanut seksiteollisuuden käytäntöjä ja järjestäytyneitä toimintaa (Marttila 2004b). Rajat ylittävän prostituution rakenne ja toimintamekanismit konkretisoituvat kun ajattelee esimerkiksi Pohjoismaiden ja Venäjän välillä vallitsevaa elintasokuilua. Seksin myyminen länsinaapurissa voi venäläisnaiselle tuottaa moninkertaiset tulot verrattuna vaikkapa opettajan työhön Pietarissa. Tämä siitäkkin huolimatta, että parittajan alaisuudessa toimiva prostituoitu itse pitää vain osan ansaitsemastaan palkkiosta<sup>10</sup>.

Suurin osa Suomessa nykyisin toimivasta prostituutiosta on sikäli näkymätöntä, että sitä on vaikea tutkia tai esittää arvioita sen määrästä. Esimerkiksi vuosituhaten vaihteessa toteutettu järjestyslain muutos vähensi tehokkaasti prostituution näkyvämpiä muotoja kuten 1990-luvulla yleistynyttä katuprostituutiota. Kansainvälisessä katsannossa on kuitenkin käynyt selväksi, että prostituutiomarkkinoille on usein ominaista vahvasti etnisoitunut ja sukupuolittunut rakenne. Tyypillistä lähes kaikkialla maailmassa on, että vähemmistöryhmien naiset tai köyhät siirtolaiset ovat palveluiden tarjoajia rikkaamman enemmistön muodostaessa kysynnän. Ilmiön sukupuolittuneisuudesta kertoo sekin, että prostituution – niin rajat ylittävän kuin laajemminkin – mielletään olevan yhtä kuin naispuoliset prostitoidut. Miehet, sekä asiakkaina että myyjinä<sup>11</sup>, ovat näkymättömiä ilmiötä koskevissa keskusteluissa, ja olivat sitä pitkään myös prostituutiotutkimuksen puitteissa. Tästä huolimatta asiakkaat ovat keskeinen osa myös rajat ylittävää prostituutiota. Esimerkiksi Suomessa ja lähialueilla prostituutioasiakkaat ja seksituristit ovat määrällisestikin huomattavasti suurempi osa ilmiötä kuin myyjät.<sup>12</sup>

Myös suomalaisille prostituutiomarkkinoille on varsinkin 1990-luvun alkupuolelta lähtien ollut ominaista liikkuvuus: merkittävä osa prostitoiduista on ulkomaalaisia, Suomessa lyhyitä jaksoja kerrallaan viettäviä naisprostituoituja.<sup>13</sup> Ilmeisesti liikkuvuus, lyhyt ”alalla käynti”, on oletettua yleisempää myös suomalaisten ja Suomessa pysyvästi asuvien harjoit-

<sup>10</sup> Prostitoidun saama osuus voi olla prosenttiperustainen, usein kolmannes tuloista (poliisi, mies, puhelinhaastattelu 29.8.2005), tai se voi olla viikko- tai päivämaksu. Päivämaksu vaihtelee esimerkiksi Helsingin alueella organisaatiosta riippuen 100-500 euron välillä (poliisi, mies, haastattelu 26.2.2008).

<sup>11</sup> Pääosa miesten harjoittamasta prostituutiosta tapahtuu Suomessa internetin välityksellä. Vähemmän näkyvillä areenoilla toimiminen on vaikuttanut myös siten, että miesprostituutio ei todennäköisesti ole yhtä marginaalinen osa suomalaisia prostituutiomarkkinoita kuin yleensä on arvioitu (sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelu 12.3.2008).

<sup>12</sup> Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin keskittyä ulkomaalasiin, pääasiassa naispuolisiin, prostituoituihin. Suomessa on ns. elämäntapakartoitusten yhteydessä kysytty myös maksullisen seksin käytöstä. Vuonna 1995 suoritetun Habitus-tutkimuksen mukaan miehistä 11 prosenttia ja naisista 0,7 prosenttia oli ostanut seksiä Suomessa tai ulkomailla (Lammi-Taskula 1999, 85). Suomalaisten seksielämää kartoittaneiden tutkimusten (1992 ja 1999) mukaan seksin ostaminen lisääntyi miesten osalta vuosikymmenen loppua kohti tultaessa siten, että vuonna 1992 seksiä ilmoitti ostaneensa noin 10 prosenttia miehistä (0 % naisista) ja vuonna 1999 noin 14 prosenttia miehistä (Haavio-Mannila et al. 2001, 10, 286-289). Haavio-Mannila et al. tutkimuksen mukaan valtaosa ostamisesta näyttäisi tapahtuvan ulkomailla. Vastaaajista 71 prosenttia ilmoitti viimeisimmän maksullisen seksikontaktin olleen ulkomaalainen henkilö ulkomailla. Kotimaassa viimeisin maksullinen seksikontakti oli hieman useammin suomalainen (14 %) kuin ulkomaalainen (11 %). Useimmissa tapauksissa ostaja ei osannut määritellä myyjän kansallisuutta. Vuosina 2003-2006 suorittamissani suomalaisten seksin ostajien haastattelussa suurin osa ilmoitti myös kotimaassa ostaneensa seksiä pääasiassa ulkomaalaiselta prostitoidulta. Kyseessä oli kuitenkin laadullinen tutkimus, josta ei voida vetää yleistäviä johtopäätöksiä. Enemmän miesasiakkaista rajat ylittävän prostituution näkulmasta, ks. esim. Marttila 2004a, 2006 ja 2008.

<sup>13</sup> Poliisi, mies, haastattelu 26.2.2008; sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelu 12.3.2008.

tamalle prostituutiolle (Kontula 2005, 18-19)<sup>14</sup>. Suomessa toimivan prostituution etnistä tai kansallista koostumusta koskevia lukuja tarkastellessa on kuitenkin syytä käyttää lähdekritiikkiä. Muutamaaan, hyvin vaihtelevin metodein suoritettuun tutkimukseen perustuvat luvut ovat olleet viime vuosien prostituutiokeskustelun kiistakapula, joilla on tehty poliittikkaa ja luotu näyttäviä otsikoita useimpien keskusteluun osallistujien toimesta.

Julkisuudessa esiintyneet luvut perustuvat pääosin seuraaviin tutkimuksiin. Stakesin vuonna 1999 teettämässä tutkimuksessa haastateltiin Helsingin seksibaarien työntekijöitä, joista (yhteensä 174 naista) 88 prosenttia oli kotoisin Venäjältä tai Virosta (Hollmén & Jyrkinen 1999, 41). Keskusrikospoliisin tutkija Harri Korpisaari puolestaan tarkasteli poliisiviranomaisten tilastoimia paritustapauksia vuosina 1998-2001. Näissä tapauksissa prostituoidut olivat Korpisaaren mukaan 90 prosenttisesti venäläisiä tai virolaisia (Lehti & Aromaa 2002, 53). Niin ikään keskusrikospoliisin vuonna 2002 tuottamassa, Suomen prostituutiotilannetta tarkastelevassa raportissa Jari Leskinen (2003, 10) väitti, että ylivoimaisesti suurin osa Suomessa työskentelevistä prostituoiduista oli ulkomaalaisia, pääosin virolaisia ja venäläisiä naisia (joukossa jonkin verran myös Latviasta ja Liettuasta saapuvia prostituoituja). Leskisen (2003, 14) mukaan Suomessa vieraili tuolloin vuositasolla varovaisesti arvioiden 10 000-15 000 ulkomaalaista prostituoitua. Kyseisen raportin aineisto oli kerätty kotimaisilta ja ulkomaisilta lainvalvontaviranomaisilta, mutta se ei sisältänyt lähdeviitteitä. Lähdeviitteiden puutetta perusteltiin sillä, että lainvalvontaviranomaisilta saatu materiaali sisälsi salassa pidettävää asiakirjamateriaalia.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkijat Kauko Aromaa ja Martti Lehti (2002, 61) arvioivat vuonna 2002, että Suomessa käy vuosittain useita tuhansia, mutta tuskin kymmeniä tuhansia pääasiassa venäläis- ja virolaisprostituoituja. Lähteinä tutkimuksessa käytettiin viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen edustajien haastatteluja sekä keskusrikospoliisin ja tuomioistuinten vuosina 1995-2001 käsittelemiä ihmiskauppa- ja paritusjuttuja. Pari vuotta myöhemmin tutkija ja prostituoitujen etujärjestö Sallin entinen varapuheenjohtaja Anna Kontula kyseenalaisti aiemmin mainitut luvut esittämällä, että ulkomaalaisten osuus Suomessa toimivista prostituoiduista ei ole yhtä suuri kuin esimerkiksi Keskusrikospoliisi on esittänyt. Sexpo-säätiön julkaiseman raportin aineisto oli hankittu viranomaislähteiden avulla ja haastatteleamalla prostituutiokentän eri toimijoita. Kontulan (2005, 18) mukaan Suomessa toimi noihin aikoihin vuositasolla 4560 vierailevaa ulkomaalaista ja 3350 maassa pysyvästi asuvaa, Suomesta, Venäjältä, Virosta tai Thaimaasta<sup>15</sup> kotoisin olevaa prosti-

<sup>14</sup> Anna Kontulan (2005, 18-19) mukaan opiskelijaprostituutio on viime vuosina näyttänyt olevan kasvussa. Prostituoituille sosiaalipalveluita tarjoavan järjestön edustajan mukaan kyseessä saattaa kuitenkin olla erityisesti uuden seksin ostolain myötä lisääntynyt "mainoskikka", jolla halutaan erottautua paritukseen ja ihmiskauppaan helpommin yhdistettävistä ulkomaalaisista prostituoiduista.

<sup>15</sup> Thaimaalaiset prostituoidut ovat, kuten yleensä muissakin maissa, oma selvästi eriytynyt ryhmänsä, jotka työskentelevät pääasiassa hieromalaitoksissa. Thai-prostituutio on viime aikoina herättänyt Suomessa poikkeuksellisen paljon keskustelua verrattuna siihen, miten rauhassa se on perinteisesti saanut toimia. Huomio on liittynyt poliisin tekemään kartoitukseen, jossa kävi ilmi, että suurimmassa osassa Thai-hieromalaitoksia myytiin myös maksullista seksiä. Sekä poliisin tekemän selvityksen (Sisäasiainministeriö 9.10.2007) että sosiaalityöntekijöiden mukaan myös Thai-prostituotujen ongelmat ovat moniulotteisia ja liittyvät maahanmuuttajien kotoutumiseen. Ongelmien hoitaminen vaatii monialaista viranomaisyhteistyötä (sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelu 12.3.2008). Sisäasiainministeriö organisoii parhaillaan (yhteistyössä esim. Kolmannen sektorin järjestöjen kanssa) projektia, jossa kartoitetaan thai-prostituotujen erityisongelmia ja niiden vaatimia toimenpiteitä (Sisäasiainministeriö, nainen, haastattelu, 7.5.2008).



tuoitua. Suomessa pysyvästi asuvista Kontulan mukaan suurin osa (noin 3000) oli sivutoimisesti prostituutiossa toimivia suomalaisia.<sup>16</sup>

Julkisessa keskustelussa on jäänyt huomioimatta tutkimusmetodien merkittävä vaikutus siihen, millaiseksi tutkimuksen aineisto ja tulokset osoittautuvat. Selvää on, että poliisin aineistoa leimaavat rikosoikeudellisesta näkökulmasta mielenkiintoiset ja sen puitteissa esiin tulevat tapaukset. Toisaalta suomalaisen tutkijan voi olla vaikea kartoittaa esimerkiksi ulkomaalaisten harjoittamaa asuntoprostituutiota, johon yleensä pakosta liittyy välikäsiä: harva turistiviisumilla Suomeen esimerkiksi Venäjältä saapuva prostituoitu hallitsee kielen ja paikalliset käytänteet niin hyvin, että pystyy ilman apua hankkimaan asunnon ja solmimaan uudet asiakaskontaktit.

Paitsi ulkomaalaisten prostituoitujen määrä, myös parituksen ja ihmiskaupan laajuus on herättänyt paljon keskustelua. Julkista prostituutiokeskustelua on paljolti ohjannut median ilmiöstä tuottama kuva, jossa helposti vedetään yhtäläisyysmerkki ulkomaalaisen prostituution sekä parituksen, järjestäytyneen rikollisuuden ja ihmiskaupan välille (ks. esim. Lehto 2006<sup>17</sup>). Leskisen raportin mukaan tämä on vuosituhannen vaihteessa myös pitkälti pitänyt paikkansa, jolloin sekä ”villit” parittajat että prostituoidut oli painostettu joko poistumaan markkinoilta tai työskentelemään suoraan Virossa ja Venäjällä vaikuttavien rikollisjohtajien alaisuudessa (Leskinen 2003, 9).

Ei ole yllättävää, että ulkomaalaista prostituutiota koskevat luvut ovat olleet erityisen huomion kohteena kun Suomessa on viime vuosina keskusteltu seksin ostoa, paritusta ja ihmiskauppaa koskevien lakien kehittamisestä ja muuttamisesta. Lakiehdotuksia koskevissa keskusteluissa numeroita on myös käytetty kriittittävästi politiikan välineinä – sekä prostituution liittyvien lakien kiristämiseen myönteisesti että kielteisesti suhtautuvien toimesta. Esimerkiksi keskusteltaessa seksin oston kriminalisoimisesta Suomessa hallituksen esityksen vastustajat nojasivat Kontulan esittämiin lukuihin totuutena suomalaisesta prostituutiokentästä kun kannattajat pitivät keskusrikospoliisin lukuja ja arvioita parituksen määrästä luotettavampina. Keskustelussa kritisoi vain omasta näkökulmasta ”väärää lukua” esittäneiden tahojen tiedontahankintakeinoja. Keskustelun osapuolet ovat myös kritisoineet toisiaan yhtäältä prostituutiossa mukana olevien ihmisten todellisten kokemusten ylenkatsomisesta ja toisaalta ilmiön taustalla vaikuttavien epätasa-arvoisten rakenteiden ohittamisesta. Seuraavissa osioissa tarkastelen eri sektoreiden asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, miten viimeaikaiset lakimuutokset, niiden toimeenpano ja tuottamat käytänteet ovat vaikuttaneet rajat ylittävään prostituution ja ulkomaalaisten prostituoitujen tilanteeseen Suomessa. Sitä ennen esittelen lyhyesti suomalaisten prostituutiomarkkinoiden alueellisia erityispiirteitä.

<sup>16</sup> Vertailukohtana todettakoon, että osana kvalitatiivista tutkimusta (jonka tavoitteena ei ollut kartoittaa Suomessa toimivan prostituution laajuutta tai etnistä koostumusta) olin vuosina 2003 ja 2006 yhteydessä (kyselyvastaus tai haastattelu) noin 40 suomalaiseen, miespuoliseen prostituutioasiakkaaseen. Näistä suurin osa ilmoitti ostaneensa seksiä pääasiassa virolaiselta tai venäläiseltä naisprostituoidulta, näin sekä Suomessa että lähialueilla (lisätietoa, ks. esim. Marttila 2006).

<sup>17</sup> Stenvoll (2002) huomasi saman tarkastellessaan norjalaisessa lehdistössä tuotettua kuvaa rajat ylittävästä prostituutiossa Pohjois-Norjassa. Vrt. Korhonen 2004.



### 1.2.1 Alueellinen eriytyminen

Selvää on, ettei ole mielekäästä puhua suomalaisista prostituutiomarkkinoista yhtenä, yhdenmukaisena ilmiönä. Tämän tutkimuksen painopiste on ollut eteläisessä Suomessa ja pääkaupunkiseudulla. Etelä-Suomessa ja esimerkiksi Lapissa toimivat prostituutiomarkkinat ovat kuitenkin sekä rakenteiltaan että toimintatavoiltaan erilaisia<sup>18</sup>. Yhteistä kaikille alueille kuitenkin on, että nykyisin suurin osa niin suomalaisten kuin ulkomaalaistenkin Suomessa harjoittamasta prostituutiosta tapahtuu sisätiloissa. 1990-luvulla yleistynyt katuprostituutio väheni pääkaupunkiseudulla Helsingin (ja sittemmin Vantaan) kaupungin toteuttaman, seksipalveluiden ostamisen ja myymisen julkisella paikalla kieltävän järjestyssäännön myötä. Sama kiello toteutui valtakunnallisesti vuonna 2003 uudistetun, kunnalliset järjestyssäännöt syrjäyttävän järjestyslain (27.6.2003/612) nojalla.

Erityisesti tarkasteltaessa ulkomaalaisen prostituution toimintatapoja alueellisia eroja löytyy. Esimerkiksi Lapissa yleensä asiakkaiden kautta tapahtuva kutsuviisumimenettely on prostituutiokontaktien kokonaismääriin suhteutettuna yleisempää kuin vaikkapa pääkaupunkiseudulla. Myös näkyvä prostituutio lienee Lapissa nykyisin vielä vähäisempää kuin Etelä-Suomessa. Kuitenkin 1990-luvulla Lapin prostituutio sai julkisuudessa melkoista huomiota juuri näkyvyytensä vuoksi. Pienissä kyläyhteisöissä lisääntynyt venäläisprostituutio herätti paljon huomiota, myös valtakunnallisella tasolla. Tunnetuimmiksi ilmiöiksi Lapin prostituutiomarkkinoilla tulivat lomakylissä ja majoitusliikkeissä toimiva itäprostituutio, jonka markkinoille saapui busseilla viikottain uusia naisia pääasiassa Murmanskin alueelta Venäjältä (ks. Skaffari & Urponen 2004, Aikio 2001).

Pia Skaffari ja Kyösti Urponen tekivät vuonna 2004 esiselvityksen Lapin prostituutiotilanteesta. Selvityksen mukaan prostituutio Lapissa oli laajana ilmiönä 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa lähtöisin Venäjältä. Määrälliset suhteet ovat kuitenkin heidän mukaansa vaihdelleet ajallisesti – varsinkin alkuaikoina itäprostituution ilmenemismuodot ja toimintatavat olivat niin näkyviä, että ne usein peittivät alleen muun prostituution. Skaffarin ja Urposen mukaan tilanne Lapissa oli kuitenkin selvityksen tekemisen aikoihin jo selvästi rauhoittunut ja sofistikoitunut verrattuna 1990-lukuun, jolloin Lappi leimautui ”seksin viliksi lääneksi” (Skaffari & Urponen 2004, 25-26, 56). Nykyisin toiminta on selvästi näkyvämmämpää kuin 90-luvulla ja sitä on viime vuosina hankaloittanut Suomen tiukentunut maahantulopolitiikka.<sup>19</sup> Lapin itäprostituutio onkin siirtynyt paljolti yksityisasunnoissa kutsumenettelyn kautta tapahtuvaksi. Suurin osa ulkomaalaisista prostituoiduista kuitenkin saapuu Lappiin edelleenkin Murmanskin alueelta (Skaffari & Urponen 2004, 55).

Ahvenanmaa on pieni alue ja yhteisö, jossa ei juurikaan ole ilmennyt näkyvää prostituutiota. Tästä johtuen aiheesta on myös keskusteltu hyvin vähän. Viime vuosina kasvanut muuttoliike Baltian maista ja Venäjältä on kuitenkin herättänyt jonkin verran keskustelua ihmiskaupasta ja lisännyt julkista keskustelua myös prostituutiosta.<sup>20</sup> Prostituutiota ja prostituutiotarkoituksessa tapahtuvaa ihmiskauppaa ei kuitenkaan ole kartoitettu alueella,

<sup>18</sup> Esim. Skaffari & Urponen 2004. Sama koskee esimerkiksi Norjassa pääkaupunkiseudulla ja Pohjois-Norjassa, Finnmarkin alueella toimivaa prostituutiota.

<sup>19</sup> Tutkija, nainen, haastattelu 17.2.2008.

<sup>20</sup> Länsisuomen merivartiosto Ahvenanmaalla, mies, puhelinhaastattelun suorittanut Jennie Westlund 20.6.2008.

mutta yleisen käsityksen mukaan kumpaakaan ei juurikaan Ahvenanmaalla esiinny. Myöskään Suomen uuden lainsäädännön mukaisia paritus- tai ihmiskauppatuomioita ei alueella ole tullut esiin.<sup>21</sup>

Ruotsalaisella verkkosivustolla on kuitenkin ollut yksittäisiä ilmoituksia, joissa naiset tarjoavat maksullista seksiä Ahvenanmaalla.<sup>22</sup> Toisaalta seurattessani suomalaisten prostituutioasiakkaiden keskustelua maksulliseen seksiin keskittyvällä verkkofoorumilla vaikutti siltä, että prostituutiotoiminta Ahvenanmaalla on ollut vähäistä. Useimmat keskusteluun osallistujat olivat sitä mieltä, että saarella tuskin on kovin aktiivista prostituutiotoimintaa. Todennäköistä kuitenkin on, että ainakin lomakausina Ahvenanmaalla toimii yksittäisiä prostituoituja, jotka toimivat mahdollisimman näkymättömästi ja mainostavat palveluitaan verkossa. Ahvenanmaan rajaviranomaisten mukaan myös Turusta ja Helsingistä Maarianhaminan kautta Tukholmaan kulkevilla laivoilla on esiintynyt prostituutiota. Myös varus-tamot ovat kertoneet saaneensa toisinaan ilmoituksia prostituutiotoiminnasta laivoillaan (Nya Åland 1.12.2006). Marraskuussa 2007 rajaviranomaiset myös pysäyttivät Maarianhaminassa laivan, jolla uskottiin olevan matkustajina kolme alaikäistä, Tukholmaan matkalla ollutta tshetsenialaista nuorta ja joiden määränpäässään uskottiin päätyvän prostituutioon (Ålandstidning 7.11.2007). Ahvenanmaa ei siis ole merkittävä ulkomaisen prostituution kohdealue, mutta sen kautta lienee kulkevan jonkin verran prostituoituja ja mahdollisia ihmiskaupan uhreja muihin Pohjois- ja läntisen Euroopan maihin.<sup>23</sup>

### 1.3 Poliitikat ja käytänteet rajat ylittävässä kontekstissa

Historiallisessa katsannossa köyhät naiset, jotka ovat hankkineet, tai joiden on epäilty hankkineen toimeentulonsa prostituution avulla, ovat olleet valtion erityisen tutkinnan ja kontrollin kohteita. Esimerkiksi viime vuosisadan ajan pääasiallisesti prostituutiota Suomessa säädellyn irtolaislain tehtävänä oli suojella yhteiskuntaa ja olla ”tehokas ase rikollisuutta, köyhyyttä, sukupuolitauteja ja alkoholismia vastaan” (Järvinen 1990, 75-76). Prostituoituidut ja prostituutio näyttäytyivät irtolaislain prostituutiota koskeissa kriteereissä uhkina yleiselle järjestykselle, turvallisuudelle ja säädyllisyydelle. Vuosituhannen vaihteen molemmin puolin vastaavan huomion kohteena on ollut erityisesti ulkomaalaisten (pääasiassa venäläisten ja virolaisten) naisten Suomessa harjoittama prostituutio. Ns. itäprostituution

<sup>21</sup> Jämställdhetsenheten vid Ålands landskapsregering, nainen, haastattelun suorittanut Jennie Westlund 31.3.2008.

<sup>22</sup> Jämställdhetsenheten vid Ålands landskapsregering, nainen, haastattelun suorittanut Jennie Westlund 31.3.2008.

<sup>23</sup> Suurin osa Suomessa toimivista niin suomalaisista kuin ulkomaalaisistakin prostituoiduista on täysi-ikäisiä. Poliisin tietojen mukaan myös paritusorganisaatioiden etujen mukaista on huolehtia siitä, että prostituoidut ovat täysi-ikäisiä, sillä seksuaalipalvelujen ostaminen alaikäiseltä on Suomessa rangaistavaa [Rikoslaki 20 luku, 8 a § (25.8.2006/743)] (koskee myös ulkomailla tapahtuvaa lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä) ja toiminta halutaan pitää mahdollisimman sujuvana ja huomiota herättämättömänä. Organisaatiot eivät poliisiin mukaan yleensä myöskään joudu rekrytoimaan alaikäisiä siksi, että entisistä sosialistimaista riittää halukkaita tulijoita muutenkin (poliisi, mies, haastattelut 26.2.2008). Prostituoituille matalan kynnyksen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tuottavan Pro-tukipisteen vuonna 2000 suorittamassa asiakaskartoituksessa kuitenkin kävi ilmi, että peräti 25 prosenttia neljänkymmenestä vastaajasta oli aloittanut seksuaalipalvelujen myymisen alaikäisenä. Tämä näyttäisi olevan yleisempää huumeiden käyttäjillä. Aktiivikäyttäjistä puolet oli aloittanut prostituution alaikäisenä (Pro-tukipiste 2000, 7,13). Pro-tukipisteen asiakkaina alaikäisiä on kuitenkin hyvin harvoin.

on katsottu tuovan mukanaan järjestäytyneitä rikollisuutta ja siten uhkaavan suomalaista yhteiskuntajärjestystä. Samalla kun prostituutioon liittyvien lakimuutosten tavoitteena on ollut kontrolloida ja ennaltaehkäistä nimenomaan järjestäytyneitä toimintaa, käytännössä monien kontrollitoimien kohteina ovat olleet ulkomaalaiset naisprostituoidut.

Vaikka painopistettä lainsäädännöllisestä näkökulmasta on viime vuosina jossain määrin siirretty seksin ostajiin, seksin ostolain suomalainen malli (joka kriminalisoi seksin oston parituksen ja ihmiskaupan kohteelta) näyttää kohtelevan epätasa-arvoisesti juuri ulkomaalaisia naisprostituoituja. Lain vaikutuksia ostajiin on toistaiseksi vaikea arvioida, mutta vaikuttaa ainakin siltä, että se on jossain määrin siirtänyt ostajia vähemmän näkyville alueille, käyttämään vaikeammin jäljitettäviä kontaktivälineitä (esimerkiksi prepaid-puhelinkortteja) ja saanut heidät kohdistamaan maksulliset seksikontaktinsa suomalaisiin prostituutuihin. On myös mahdollista, että osa ostajista on lopettanut tai ainakin vähentänyt seksin ostoa. Tiedon saaminen näkymättömissä pysyttelevien ostajien kokemuksista ja lakien vaikutuksista heidän toimintaansa näyttää myös olevan vaikeampaa kuin prostituoitujen kokemusten kartoittaminen. Osin tästä syystä saattaa myös helposti syntyä vaikutelma, että lakimuutosten, ainakin lyhyen tähtäimen, vaikutukset ovat olleet suuremmat seksin myyjiin kuin ostajiin.

### *1.3.1 Ulkomaalaispolitiikka prostituutiokontrollin keinona*

Suomen ulkomaalaislakia (378/1991) muutettiin 1.5.1999 voimaan tulleella lailla siten, että käännättämisperusteisiin (37 §) lisättiin epäily seksuaalipalvelujen myymisestä. Tämän perusteella ulkomaalainen voitiin käännättää, jos hänen voitiin perustellusta syystä epäillä myyvän seksuaalipalveluja maksua tai muuta korvausta vastaan. Prostituutioepäilyyn perustuva käännättämisperuste säilytettiin myös vuonna 2004 voimaan tulleessa ulkomaalaislaissa (301/2004), jolloin prostituutioepäily käännätysperusteena myös erotettiin omaksi pykäläkseen (148 §).

Hallituksen esityksen perustelujen (HE 50/1998, myös HE 28/2003 vp) mukaan henkilön ei edellytetty elättävän itsensä mainitulla toiminnalla, vaan yksittäistekin tulojen hankkimista pidettiin riittävänä käännättämisen perusteena. Tästä syystä ei myöskään käytetty käsitettä prostituutio vaan ilmausta seksuaalipalvelujen myyminen, sillä prostituutiolle katsottiin olevan ominaista irrallisten suhteiden toistuvuus, jota hallituksen esityksessä ei edellytetty. Syyksi lain muutokseen mainittiin seksuaalipalvelujen myymisen aiheuttama yleinen häiriö, yleinen mielipide, prostituutioon liittyvä paritustoiminta sekä siihen liittyvä oheisrikollisuus, kuten huume- ja väkivaltarikollisuus (HE 50/1998).

Käännättämisen edellytyksenä täytyi kuitenkin olla perusteltu epäily. Tästä katsottiin olevan kyse esimerkiksi silloin, kun henkilön tiedettiin aiemmin hankkineen tuloja myymällä seksuaalipalveluja. Hallituksen esityksessä todettiin, että arviota ei tullut tehdä henkilön ulkoisen olemuksen perusteella, vaan päätöksen käännättämisestä tulisi perustua tosiasiallisiin tietoihin henkilön toiminnasta esimerkiksi aiemman maassa oleskelun yhteydessä, jolloin hänen esimerkiksi tiedettiin myyneen seksuaalipalveluja (ks. myös Lehti & Aromaa 2002, 22). Käännätyspäätöksen on saanut tehdä esimerkiksi passintarkastusviranomainen.

Pykälän käytännön soveltaminen osoittautui hankalaksi. Siinä missä ulkonäkö ei ole riittänyt perustelluksi epäilyksi, matkatavaroiden sisältö on riittänyt: käännetyillä henkilöillä on ollut mukanaan esimerkiksi ehkäisyvälineitä enemmän kuin tavanomaisella turistimat-kalla oletetaan tarvittavan.<sup>24</sup> Pelkän epäilyn mahdollistaessa käännettämisen, virhetulkin-tojen mahdollisuus on ollut suuri ja esimerkiksi virolaisten ja venäläisten naisten tiedetään joutuneen perusteettoman epäilyn kohteeksi Suomen rajalla<sup>25</sup>. Rajavartiolaitoksen mu-kaan suurin osa Suomeen prostituution perusteella tulleista ja käännetyistä naisista ovat kuitenkin olleet sellaisia, jotka ovat jo aiemmin toimineet prostituutiossa Suomessa. Yksit-täisiä ensikertalaisia on käännetty esimerkiksi silloin, kun he ovat saapuneet maahan ko-keneempien seksiyöntekijöiden seurassa.<sup>26</sup>

Ulkomaalaislain muutoksella oli käänteentekevä vaikutus ulkomaalaisten prostituoitujen asemaan ja toimintaan. Ennen kyseistä lainmuutosta ulkomaalaiset prostituoidut kääntyivät esimerkiksi väkivalta-, kiristys- tai muissa uhkaavissa tapauksissa varsin helposti poliis-in puoleen. Lainmuutoksen jälkeen kynnyks poliisille ilmoittamiseen nousi käännetyshän vuoksi ja siten lisäsi ulkomaalaisten prostituoitujen turvattomuutta.<sup>27</sup>

Ulkomaalaislain muutoksen on myös epäilty vahvistaneen parittajien asemaa sekä pros-tituution ja järjestäytyneen rikollisuuden välisiä yhteyksiä. Tämä siksi, että ulkomaalai-set prostituoidut ovat joutuneet entistä enemmän turvautumaan ”kolmansiin osapuoliin” päästäkseen maahan ja pystyäkseen toimimaan mahdollisimman näkymättömästi (Lehti & Aromaa 2002, 23)<sup>28</sup>. Poliisin mukaan varsinkin venäläisten paritusorganisaatioiden alai-suudessa toimivat prostituoidut saavat suhteellisen helposti uusittua käännetyisleimalla va-rustetun passin (ks. myös Hollmén & Jyrkinen 1999, 40).<sup>29</sup> Ulkomaalaislain voitaisiin sii-nä mielessä katsoa toimineen tarkoitustaan, paritustoiminnan ja siihen liittyvän oheisrikol-lisuuden vähentämistä vastaan<sup>30</sup>.

Prostituutioepäilyn perusteella tehtiin ensimmäisen muutaman vuoden aikana vuosittain noin 150 käännetyispäätöstä.<sup>31</sup> Tältä osin käännekohta oli vuosi 2004, jolloin Baltian maat liittyivät Euroopan Unioniin, eikä näiden maiden kansalaisiin voitu enää soveltaa entisiä

<sup>24</sup> Rajavartiolaitos, mies, haastattelu 7.4.2008.

<sup>25</sup> Tämä tieto on saatu virolaiselta naiselta, joka on sekä itse joutunut että kuullut muiden naisten joutuneen perusteettoman prostituutioepäilyn kohteeksi Suomen ja Viron tai Suomen ja Venäjän välisellä rajalla. Moni-en mielestä Suomessa on, ainakin vielä muutamia vuosia sitten, kohdistettu vastaavia ennakkoluuloja kaikkiin venäläisiin naisiin (Helsingin Sanomat 27.10.2002). Rajavartiolaitoksen mukaan valitukset prostituutioepäilyn perusteella tehdyistä käännetyksistä ovat kuitenkin olleet hyvin harvinaisia (rajavartiolaitos, mies, haastattelu 7.4.2008).

<sup>26</sup> Rajavartiolaitos, mies, haastattelu 7.4.2008.

<sup>27</sup> Sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelu 12.3.2008. Myös Salli 2003.

<sup>28</sup> Myös seksin myymisen ja ostamisen julkisilla paikoilla kieltävät kunnalliset järjestyssäännöt ja myöhem-min kunnalliset järjestyssäännöt kumonnut järjestyslaki (27.6.2003/612) vaikeuttivat ulkomaalaisten prostitu-oitujen toimintaa Suomessa. Kielitaidottomien prostituoitujen oli entistä vaikeampaa hankkia asiakkaita oma-toimisesti (sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelu 12.3.2008; Kontula 2005, 23).

<sup>29</sup> Poliisi, mies, haastattelu 26.2.2008.

<sup>30</sup> Suoria johtopäätöksiä ei paritusrikosilmoitusten perusteella voida tehdä, mutta paritukseen liittyvien ri-kosilmoituksen määrä nousi tasaisesti Suomessa tämän vuosikymmenen ensimmäisinä vuosina. Ilmoitusten määrä laski kuitenkin jälleen vuoteen 2005 mennessä (jolloin Baltian maat olivat juuri liittyneet Euroopan Unioniin).

<sup>31</sup> Rajavartiolaitos, mies, haastattelu 7.4.2008.

käännytysperusteita<sup>32</sup>. Liikkuminen esimerkiksi Viron ja Suomen välillä helpottui entisestään viime vuodenvaihteen tienoilla kun Baltian maat liittyivät Schengenin vapaan liikkuvuuden alueeseen, mikä poisti rajatarkastukset maiden väliltä<sup>33</sup>. Viime vuosien aikana on myös ollut viitteitä siitä, että Viron passin omaavista prostituoiduista entistä suurempi osa toimisi itsenäisesti.<sup>34</sup> Tähän saattavat kuitenkin vaikuttaa myös muut tekijät vapaan liikkuvuuden lisäksi, esimerkiksi virolaisten suhteellisen hyvä suomen kielen taito, mikä helpottaa toiminnan organisoimista ilman välikäsiä.

Rajavartiolaitoksen edustajan mukaan nykyisin yleisin laittoman maahantulon muoto prostituutiokontekstissa on ”overstaying”, johon liittyen esimerkiksi passin leimoja väärinnetään antamaan väärä kuva maassaolon pituudesta. Erityisesti Lapissa on viime aikoina yleistynyt ns. täsmäprostituutio. Esimerkiksi venäläiset prostituoidut eivät enää aiempaan tapaan tule Suomeen etsimään satunnaisia asiakkaita, vaan solmivat asiakaskontaktin etukäteen ja, usein asiakkaan luona asuen, viettävät maassa muutamia päiviä tai viikon verran.<sup>35</sup>

Ulkomaalaislain vaikutuksesta rajat ylittävän prostituution kokonaismääriin Suomessa on vaikea esittää arvioita, mutta esimerkiksi Lapissa 1990-luvulla paljon keskustelua herättäneet tyttöbussit ovat käytännössä katsoen hävinneet tämän vuosikymmenen aikana<sup>36</sup> (ks. myös Skaffari & Urponen 2004). Toiminta Lapissa on nykyisin pienimuotoisempaa ja huomaamattomampaa kuin 1990-luvulla (Skaffari & Urponen 2004, 25). Tähän on vaikuttanut moni tekijä, mutta tiukentuneella ulkomaalaispolitiikalla vaikuttaa olleen keskeinen rooli, esimerkiksi Murmanskin pääkonsulaatin tiukentama viisumipolitiikka on vaikuttanut toiminnan rauhoittumiseen Lapissa.<sup>37</sup>

Keskusrikospoliisin tietojen mukaan pääosa Suomen prostituutiomarkkinoista sijoittuu tälläkin hetkellä pääkaupunkiseudulle, missä toimii noin 100 osin vaihtuvaa ravintolaprostituotua ja noin 200 asuntoprostituotua, joista enemmistö on lähtöisin Venäjältä ja Baltian maista. Helsingissä toimii ajoittain myös joitakin naisia Afrikasta ja Etelä-Amerikasta. Käytössä olevia asuntoja arvellaan olevan pari sataa.<sup>38</sup> Kun näitä lukuja vertaa keskusrikospoliisin vuonna 2003 esittämiin arvioihin (Leskinen 2003, 13: varovaisesti arvioiden 500 prostituotua), vaikuttaa siltä, että ainakin ulkomaalaisten prostituotujen määrä pääkaupunkiseudulla olisi jonkin verran vähentynyt. Pysyvästi koko maassa toimii keskusrikospoliisin mukaan noin 500 prostituotua. Luvut perustuvat poliisin tekemiin ilmoituksiin, internet-tiedusteluun sekä valvontaiskuihin.<sup>39</sup>

<sup>32</sup> Prostituutioepäilyyn perustuvia käännytyspäätöksiä koskevat tilastot: sihteeri Heidi Katra, Rajavartiolaitoksen esikunta, Raja- ja meriosasto, tilanne- ja riskianalyysikeskus.

<sup>33</sup> Rajatarkastukset poistuivat maa- ja merirajojen osalta 21.12.2007 ja lentoliikenteen osalta maaliskuun lopulla 2008.

<sup>34</sup> Rajavartiolaitos, mies, haastattelu 7.4.2008; poliisi, mies, haastattelut 26.2.2008; ks. myös Kontula 2005, 26.

<sup>35</sup> Rajavartiolaitos, mies, haastattelu 7.4.2008.

<sup>36</sup> Rajavartiolaitos, mies, haastattelu 7.4.2008.

<sup>37</sup> Rajavartiolaitos, mies, haastattelu 7.4.2008; tutkija, nainen, haastattelu 17.2.2008.

<sup>38</sup> Keskusrikospoliisi, mies, haastattelu sähköpostitse 9.6.2008.

<sup>39</sup> Keskusrikospoliisi, mies, haastattelu sähköpostitse 9.6.2008.

Ulkomaalaislain käännytysperusteita ei voida soveltaa EU-maiden eikä Schengen-sopimuksen allekirjoittaneiden maiden<sup>40</sup> kansalaisiin (ks. HE 28/2003 vp). Käytännössä seksin myynti on siis Suomessa nykyisin sallittua vain edellä mainittujen maiden kansalaisille, jotka harjoittavat prostituutiota itsenäisesti. Prostituutio- ja siihen liittyvän paritustoiminnan vähentämiseen tähtävien toimien liittäminen maahantulosäädöksiin onkin yksi ilmentymä niistä toimista, joilla pyritään tukkimaan ”huokoiset rajat” (Sassen 1994) ei-toivottujen ilmiöiden ja toimijoiden ulkona pitämiseksi ja jotka samalla linjaavat hyvinvoinnin rajoja. Kyse on myös liikkumisvapaudesta ja siitä kenelle se sallitaan: kun venäläinen nainen voidaan prostituutioepäilyn perusteella käännyttää Suomen ja Venäjän välisellä rajalla, suomalainen mies voi normaalein matkustusasiakirjoin vapaasti matkustaa Venäjälle harjoittamaan samaa toimintaa asiakkaana.

Euroopan Unionin viimeisimmät laajentumiset vuosina 2004 ja 2007 ovat tuoneet unionin osaksi useita entisiä sosialistimaita, jotka ovat myös liikkuvan prostituution keskeisiä lähtömaita Euroopassa.<sup>41</sup> Rajat ylittävä prostituutio ja siihen liittyvä ihmiskauppa on tyyppillinen esimerkki puolilaillisesta toiminnasta, joka pitää sisällään paljon ”ei-toivottuja rajat ylittäviä toimijoita” (Andreas 2003, 78). Euroopan sisäisten rajojen vapautumisen myötä näiden toimijoiden liikkuvuutta ja toimia on entistä vaikeampi valvoa, joten rajojen vapauttamiskehityksen myötä on tehostettu paitsi ulkorajojen tarkastuksia, myös vahvistettu sisäisiä turvallisuustoimia.<sup>42</sup> Laajentumiset ovatkin tältä osin näyttäneet haastaneen, eivät vain EU:n sisäistä cordon sanitairea, vaan myös eurooppalaisen kansalaisuuden keskeisiä ainesosia: vapaan liikkuvuuden ja vapaiden työmarkkinoiden periaatteita (ks. Lister 2003, 47). Samanaikaisesti kuitenkin uusien jäsenmaiden pyrkimykset mm. alhaisin julkisiin kustannuksin sopeuttaa kansalliset taloutensa unionin talous- ja rahaliittoon (EMU) ylläpitävät rakenteita, jotka tuottavat uutta tarjontaa laajentuvan Euroopan kaupallisen seksin markkinoille.

### *1.3.2 Seksin osto parituksen ja ihmiskaupan kohteelta – kentän syvenevä etnisoituminen*

Siinä missä ulkomaalaislain käännytysperusteet epäsuorasti määrittelevät laillisesti ja laittomasti seksiä myyvät tahot Suomessa, tekee Suomen malli seksin oston kriminalisoivasta laista eron vapaaehtoisen ja pakkoprostituution välille. Kun pakkoprostituutio Suomessa on perinteisesti yhdistetty pääasiassa ulkomaalaiseen prostituutioon, laki on samalla omiaan syventämään kentän etnistä jakoa.

Seksin oston kriminalisoiminen toteutettiin Suomessa vuonna 2006 rikoslain [8 § (25.8.2006/743)] muutoksella, jolloin rikoslakiin lisättiin uusi rikosnimike ”seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö”. Lain tarkoituksena oli ennaltaehkäistä prostituutiotarkoituksessa tapahtuvaa ihmiskauppaa ja paritusta ”omalla maaperällä” prostituutioon kohdistuvaa kysyntää vähentämällä. Perinteisesti (nais)prostituutujen elämää sääntelevän prostituutiolainsäädännön jatkumossa tämä on selvä painopistemuutos, joka tun-

<sup>40</sup> EU-maiden lisäksi Islanti, Liechtenstein, Norja ja Sveitsi.

<sup>41</sup> Viimeisimmän laajentumisen yhteydessä Euroopan Unioniin liittyivät Bulgaria ja Romania.

<sup>42</sup> Sisäasiainministeriö, mies, haastattelu 27.2.2008; Helsingin Sanomat 11.3.2008 ja 16.3.2008.



nistaa ilmiön sukupuolittuneisuuden nostaessaan prostituutiokontrollin keskiöön myös (mies)asiakkaat<sup>43</sup>.

Seksin oston osittain kriminalisoivaa lakia on alusta lähtien kritisoitu paljon. Alkuperäistä, seksin oston kokonaisvaltaista kriminalisointia ehdottavaa hallituksen esitystä kritisoitiin valiokuntakäsittelyn aikana siitä, että se oli liian laaja-alainen ja tunnusmerkistö sikäli epätasallinen, että sen toimeenpaneminen olisi hankalaa. Lakivaliokunta päätyikin lopulta kantaan, jonka mukaan hallituksen esityksen tavoitteet voitiin toteuttaa myös säätämällä rangaistavaksi vain seksin ostaminen sellaiselta henkilöltä, joka on parituksen kohde tai ihmiskaupan uhri (LaVM 10/2006 vp). Lain oltua voimassa reilut puolitoista vuotta vaikuttaa siltä, että pelätyistä tulkintavaikeuksista on päädytty uudelleen muotoillussa versiossa näyttövaikeuksiin<sup>44</sup>.<sup>45</sup> Ensimmäiset kyseiseen pykälään perustuvat kaksi tuomiota tulivat reilut kaksi vuotta lain voimaantulosta, marraskuussa 2008<sup>46</sup>.

Osa haastattelemistani asiantuntijoista oli sitä mieltä, että jo lain säätämisvaiheessa harvalla oli suuria ”illuusioita” siitä, että laki merkittävästi vaikuttaisi asiakkaisiin, mutta Ruotsista kuultujen kokemusten perusteella sillä uskottiin olevan vaikutusta seksikaupan organisoijiin siten, että se tekisi Suomesta vähemmän houkuttelevan kohdemaan parittajille ja ihmiskauppaajille.<sup>47</sup> Seksin oston kriminalisoinnin vaikutuksista paritus- ja ihmiskaupparikollisuuteen Suomessa on vielä vaikea sanoa mitään. Paritusrikokset ovat poliisille tehtyjen ilmoitusten perusteella olleet laskussa jo joitakin vuosia, prostituutioon liittyviä ihmiskauppatuomioita on artikkelin kirjoitushetkellä tullut yksi<sup>48</sup>. Lain ”signaaliefektistä” eli siitä, miten se on vaikuttanut kansalaisten seksin ostamiseen liittyviin asenteisiin tai seksin ostajien toimiin on myöskin aikaista esittää arvioita. Suomessa suoritettujen kyselyiden perusteella näyttää mahdolliselta, että 1990-luvulla ilmennyt trendi, jonka mukaan suomalaisten suhtautuminen prostituutioon muuttui myönteisemmäksi, olisi pysähtynyt 2000-luvulla. Tähän lienee kuitenkin ollut muitakin vaikuttimia seksin ostolain lisäksi, esimerkiksi ihmiskauppaan liittyvän keskustelun ja mediahuomion lisääntyminen.

Prostituoiduille matalan kynnyksen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tarjoava Pro-tukipiste suoritti keväällä 2008 pienimuotoisen asiakaskyselyn, jossa kartoitettiin seksin myyjien kokemuksia seksin oston kriminalisoinnista (Pro-tukipiste 2008). Sen mukaan

<sup>43</sup> Puhumalla naismyyjistä ja miesasiakkaista en väitä, että prostituoidut olisivat aina naisia ja asiakkaat miehiä. Myös Suomessa toimivan rajat ylittävän prostituution puitteissa esiintyy jonkin verran miespuolisia seksin myyjä. On kuitenkin ilmeistä, että niin Suomessa kuin muuallakin ylivoimainen enemmistö seksin myyjistä on naisia ja asiakkaista miehiä.

<sup>44</sup> Oikeusministeriö, mies, haastattelu 3.3.2008.

<sup>45</sup> Esimerkiksi paritusrikostutkinnoissa on osoittautunut vaikeaksi näyttää toteen, että asiakas on tiennyt paritustoiminnasta (Keskusrikospoliisi, mies, haastattelu sähköpostitse 9.6.2008; poliisi, mies, haastattelu 26.2.2008). Lisäksi poliisit valittavat resurssipulaa: kun jo paritus- ja mahdollisia ihmiskaupparikoksia muutenkin tutkitaan muiden töiden ohessa, resurssit riittävät huonosti usein volyyymiltään valtaviin asiakasmäärien tutkintaan. Toimintaa keskitetään vakavampien rikosten tutkintaan (eli niihin, joissa on kovempi rangaistusasteikko) (poliisi, mies, haastattelu 26.2.2008).

<sup>46</sup> Oikeusministeriön selvityksen lain toimivuudesta pitäisi valmistua kolmen vuoden kuluttua lain voimaan tulosta eli syksyyn 2009 mennessä.

<sup>47</sup> Oikeusministeriö, mies, haastattelu 3.3.2008.

<sup>48</sup> Teoreettisella tasolla juuri seksin ostopykälän sitominen laskussa olleisiin paritusrikoksiin ja toistaiseksi vähäisiin ihmiskaupparikoksiin voisi olla yksi selitys sille, miksi seksin ostotuomioita ei ole tullut. Käytännössä asia on monimutkaisempi liittyen esimerkiksi esitutkinnan resursseihin ja tahtoon tutkia kyseisiä rikoksia ja yleisesti ottaen kyseisen lain toimeenpanoon.

vaikutukset kentällä olivat toistaiseksi olleet suhteellisen vähäisiä, mutta joitakin suunta-  
viivoja oli jo nähtävissä. Enemmistö Pro-tukipisteen kyselyyn osallistuneista<sup>49</sup> oli sitä miel-  
tä, että asiakasmäärissä ei juurikaan ollut ilmennyt muutoksia. Yksi esiin noussut seikka  
kuitenkin oli se, että ostajat näyttäisivät jossain määrin enemmän hakeutuneen suomalais-  
ten prostituoitujen asiakkaiksi ja ulkomaalaisten prostituoitujen asiakkaiden hankinta olisi  
vaikeutunut parittamisen mielyessä yleensä ulkomaalaisiin. Ne, joilla oli vakiintunut asia-  
kaskunta, kuitenkin katsoivat, ettei lailla ollut paljonkaan ollut vaikutusta heidän toimin-  
taansa. Tämän uskottiin liittyvän siihen, että paritus ja ihmiskauppa yhdistetään yleensä  
ulkomaalaisiin prostituoituihin. Miesprostituoitujen osalla vaikutus oli ollut vähäinen tai  
jopa olematon, minkä katsottiin johtuvan siitä, että paritus yleensäkin liitetään vain naisiin  
ja erityisesti ulkomaalaisiin naisiin.

Prostituoitujen asiakasrakenteessa oli kyselyn mukaan ilmennyt suurempia muutoksia kuin  
määrissä. Koska suurin osa asiakkaista on naimisissa ja haluaa välttää kiinnijäämisen riskin  
(ks. esim. Marttila 2004a), monet näyttävät etsineen huomaamattomampia tapoja solmia  
kontakteja kuin esimerkiksi baariympäristö ja ovat saattaneet hakeutua julkisista tiloista  
verkkoympäristöön<sup>50</sup>. Tästä johtuen ainakin monien baareissa toimivien (ulkomaalais-  
ten) prostituoitujen kohdalla lakimuutos on johtanut hintatason laskuun ja siten painee-  
seen lisätä asiakasmääriä. Varakkaammat asiakkaat (turistit ja liikemiehet) ovat vähenty-  
neet, mahdollisesti siirryttyään verkkoympäristöön<sup>51</sup>, ja baareissa heidän tilalleen ovat Pro-  
tukipisteen selvityksen mukaan tulleet eläkeläiset ja nuoret miehet. Kadulla toimivat pros-  
tituoidut toivat esiin väkivallan riskin lisääntymisen johtuen siitä, että kaduilla asiakaskun-  
taan on jäänyt huonosti käyttäytyviä asiakkaita. Kiinnijäämisen riski on myös heidän mu-  
kaansa tehnyt kaduilla asiakastilanteista hermostuneita ja kiireisiä, mikä on koettu väkival-  
lan riskiä lisäävinä tekijöinä. Parin, vakiintuneen asiakaskunnan omaavan vastaajan koke-  
mukset olivat kuitenkin päinvastaisia: heidän mukaansa asiakkaat käyttäytyvät paremmin,  
koska pelkäävät kiinnijäämistä.

Käsitys parituksesta ja ihmiskaupasta lähes yksinomaan ulkomaalaisiin prostituoituihin  
liittyvinä ilmiöinä näyttäisi olevan yleinen myös seksin ostajien keskuudessa (ks. Marttila  
2004a). Vaikuttaakin siltä, että suomalaisuus on noussut myyntivaltiksi nykyisillä pros-  
tituutiomarkkinoilla. Jo vuonna 2003-2006 suorittamissani seksin ostajien haastatteluis-  
sa tuli ilmi, että osa ostajista liittyy suomalaisiin prostituoituihin puhtauteen, ammatti-  
maisuuuteen ja turvallisuuteen (seksitaudit) liittyviä mielikuvia. Siinä missä ulkomaalais-  
lain prostituutioepäilyyn liittyvä käännytysperuste epäsuorasti nimesi sallitut ja kielletyt  
toimijat suomalaisilla prostituutiomarkkinoilla, Suomen malli seksin oston kriminalisoin-  
tilaista käytännössä erottelee ja etnisoi prostituoituita ulkomaalaisiin ja suomalaisiin. Seksin  
oston parituksen ja ihmiskaupan kohteelta kriminalisoiva laki näyttäisi siis ohjaavan asiak-  
kaita suomalaisille prostituoituille ja siten olevan hyvä laki heidän näkökulmastaan<sup>52</sup>, mut-  
ta vaikeuttavan ulkomaalaisten prostituoitujen asemaa ja näkyvämpää prostituutiota (jo-  
ka suurelta osin kriminalisoitiin järjestyslain myötä). Tässä mielessä rikoslakiin päätyneen

<sup>49</sup> Yhteensä 47 osallistujaa, joista 43 oli naisia ja 4 miehiä. Vastaajista muutama oli Suomessa syntyneitä, lo-  
put maassa pysyvästi asuvia maahanmuuttajia tai turistiviisumilla lyhyen aikaa oleskelevia ulkomaalaisia.

<sup>50</sup> Monet seksin ostajat ovat myös ryhtyneet käyttämään anonyymejä prepaid-puhelinliittymiä.

<sup>51</sup> Voisi myös olettaa, että varsinkin turistit, jotka tietävät Suomen seksin oston kieltävästä laista, ovat keskit-  
täneet seksin oston maihin, joissa se on sallittua.

<sup>52</sup> Esim. sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelu 12.3.2008.



muotoilun vaikutukset ovat olleet eriarvoistavia maassa, jossa paritus ja ihmiskauppa vahvasti yhdistetään ennen muuta rajat ylittävään, ulkomaalaiseen prostituutioon.

Mikäli kysyntä tulevaisuudessa edelleen kohdistuu enemmän suomalaisiin ja pysyvän oleskeluluvan omaaviin prostituoituihin, järjestäytyneet toiminta ulkomaalaisen prostituution puitteissa käy entistä kannattamattommaksi. Tässä vaiheessa teoreettisia vaihtoehtoja on kuitenkin vielä liikaa ja on mahdotonta sanoa, mitkä tulevat olemaan vaikutukset järjestäytyneen toiminnan näkökulmasta. Periaatteessa organisaatiot saattaisivat myös alkaa kohdistamaan toimintaansa entistä näkymättömämpiin prostituution muotoihin (kuten esimerkiksi internet), tai ne saattaisivat alkaa painostamaan suomalaisia ja maassa pysyvästi asuvia prostituoituja, ostajia myös saatettaisiin alkaa houkuttelemaan rajan yli esimerkiksi Viroon tai Venäjälle. Monet haastattelemi seksin ostajat ilmoittivatkin, että kohdistavat ostonsa enemmän lähialueille mikäli Suomi kriminalisoi seksin oston (seksin oston kriminalisoinnin ollessa tuolloin vasta keskustelun alla).

Lain vaikutus ulkomaalaisten prostituoitujen asemaan vaikuttaa kuitenkin ainakin osin ilmeiseltä. Toiminta on vaikeutunut, mutta ainakaan vielä tämä ei ole useimpia saanut lupumaan prostituutiosta, vaan toimintaa sopeutetaan uusiin reunaehtoihin.<sup>53</sup> Siinä mielessä seksin oston kriminalisoinnista keskusteltaessa esiin tullut pelko, että laki vaikeuttaa jo ennestään heikoimmassa asemassa olevien prostituoitujen asemaa on ollut aiheellinen. Keskustelussa korostettiin jo lain säätämisvaiheessa, että mikäli kriminalisointi toteutuu, tulee myös lisätä ja kohdentaa tukitoimia prostituutiosta jo mukana oleville, varsinkin heikoimmassa asemassa oleville naisille<sup>54</sup>. Tämän tekstin kirjoittamishetkellä näitä toimia ei ole riittävässä mittakaavassa toteutettu. Vaikuttaa siltä, että hyvinvoinnin rajat kulkevat edelleen kansallisvaltioiden välillä ja Suomessa prostituutiosta mukana olevat ulkomaalaiset naiset (pienemmässä mittakaavassa myös lapset ja miehet) päätyvät jälleen selviytymään omin avuin kun prostituutiokeskusteluiden keskeinen kiistanaihe, seksin ostoon ja kysyntään vaikuttaminen, on ainakin toistaiseksi syrjässä poliittiselta agendalta.

### *1.3.3 Epäselvät rajanvedot ja käytänteet ihmiskaupan ja parituksen uhrien näkökulmasta*

Ihmiskauppaa koskeva rangaistussäännös tuli Suomessa voimaan 1.8.2004. Ensimmäinen ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma<sup>55</sup> julkistettiin vuonna 2005. Siinä arvioitiin, että Suomi on vuosittain satojen prostituutio- ja työvoiman hyväksikäyttötarkoituksessa maahan tuotujen uhrien kauttakulku- ja kohdemaana (Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005, 19). Heinäkuussa 2006 Helsingin käräjäoikeus antoi maan ensimmäisen

<sup>53</sup> Sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelu 12.3.2008.

<sup>54</sup> Esimerkiksi nykyiseen hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite siirtää ihmiskaupan uhrien etsivää ja neuvontatyötä tekevien järjestöjen rahoitus valtionavun piiriin (Ihmiskaupan vastainen tarkennettu toimintasuunnitelma 2008, 2).

<sup>55</sup> Ulkoministeriössä valmisteltu toimintasuunnitelma sisältää toimenpide-ehtotuksia esimerkiksi ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi, auttamiseksi ja suojelemiseksi, syyllisten vastuuseen asettamiseksi ja ihmiskaupan ennaltaehkäisemiseksi. Työtä jatkoi työministeriön ja myöhemmin sisäasiainministeriön johdolla toimiva työryhmä (puheenjohtajuus on vaihtuva), jonka valmisteleva tarkennettu toimintasuunnitelma julkistettiin keväällä 2008.

tuomion prostituutiotarkoituksessa tapahtuneesta ihmiskaupasta (Käräjäoikeuden tuomio 06/6857). Tapauksessa oli kyse nuoren virolaisen naisen saattamisesta prostituutioon tavalla, jonka katsottiin täyttävän ihmiskaupan tunnusmerkistön. Nainen oli erehdyttämällä ja uhkaamalla pakotettu Suomeen prostituutioon, missä hänet oli suljettu asuntoon, jossa hän otti vastaan jopa viisitoista asiakasta päivässä. Käräjäoikeus piti tekoa törkeänä mm. siksi, että nainen oli ollut erityisen turvattomassa asemassa: hän oli kehitysvammainen eikä puhunut lainkaan suomea. Tuomio ja perustelut pysyivät samoina hovioikeudessa.

Käräjä- ja hovioikeuden ratkaisuja on sittemmin kritisoitu siitä, että ne asettivat ihmiskaupan tunnusmerkistön liian korkealle (Roth 2007). Vaikka myös muita asianomistajia oli esimerkiksi uhattu väkivallalla ja heidän liikkumisvapauttaan oli rajoitettu, tuomioistuimet katsoivat, että ainoastaan kehitysvammaisen naisen kohdalla ihmiskaupan kriteerit täyttyivät. Korkealle asetettua kynnystä on pidetty vahingollisena mm. siksi, että kyseisessä tapauksessa suunnattiin myös tulevaa oikeuskäytäntöä ottamalla kantaa ihmiskaupan ja parituksen kriminalisointien suhteeseen (Roth 2007, 421). Sitä on pidetty vahingollisena myös ”kentällä” siinä mielessä, että kun kynnys nyt asetettiin näin korkealle, potentiaaliset uhrin ovat haluttomia puhumaan viranomaisille tilanteestaan, koska ihmiskauppa ja sen uhreille myönnettävät tukitoimet määritellään tämän ennakkotapauksen kautta.<sup>56</sup> Asian tuntijoiden mukaan Suomessa ollaankin tällä hetkellä ongelmallisessa tilanteessa, sillä tunnistamiskynnys on niin korkealla, ettei uusia tapauksia tule. Tämän vuoksi myöskään uutta, kynnystä alentavaa käytäntöä ei saada.

Nyt näyttää siltä, että prostituutiotarkoituksessa tapahtuva ihmiskauppa liukuu esitutkinnaissa ja tuomioistuimissa helposti törkeän parituksen puolelle. Rangaistusasteikko on molemmissa rikoksissa sama, vähintään neljä kuukautta ja korkeintaan kuusi vuotta vankeutta [Rikoslaki 20 luku, 3 § & 9 a § (9.7.2004/650)]. Poliisi toikin esiin, että ihmiskaupan ollessa vaikeasti tutkittava rikos, on järkevämpää tutkia tapausta törkeänä parituksen kuin ihmiskauppana, koska jälkimmäisessä on riski, että juttu ei mene läpi kyseisellä nimikkeellä.<sup>57</sup> Oikeusoppineet ovat puolestaan huomauttaneet, että nyt ongelmana ollut vakiintumaton rajanveto ihmiskaupan ja parituksen välillä tulee vielä lisääntyneenkin oikeuskäytännön myötä olemaan vaikeaa.<sup>58</sup> Valtakunnansyyttäjän viraston edustaja kuitenkin painottaa, että rajanvetoon liittyvät ongelmat eivät ole itse laissa, vaan juurikin sen tulkinnaissa.<sup>59</sup>

Varsinkin rikostutkinnallisesta näkökulmasta saattaa näyttää yhdentekevältä, asetetaanko syyte törkeästä parituksesta vai ihmiskaupasta, mutta uhrin näkökulmasta tällä on suuri merkitys. Paritus on ”uhrin rikos” siinä mielessä, että siinä prostituoitu tai mahdollinen ihmiskaupan uhri on todistajan asemassa, kun taas ihmiskaupparikoksissa hän on asianomistaja, millä on merkittävä vaikutus uhrin oikeuksiin. Vuonna 2006 voimaan astuneen ulkomaalaislain muutoksen mukaan ihmiskaupan uhreille voidaan myöntää tilapäinen oleskelulupa ja harkinta-aika, jonka aikana uhrin tulee päättää, tekeekö hän yhteistyötä viranomaisten kanssa rikoksen selvittämiseksi. Oleskelulupa voidaan poikkeuksellisesti myöntää ilman yhteistyövaatimusta silloin kun uhri on erityisesti haavoittuvassa asemassa.

<sup>56</sup> Sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelu 12.3.2008.

<sup>57</sup> Poliisi, mies, haastattelu 26.2.2008.

<sup>58</sup> Esim. oikeusministeriö, mies, haastattelu 3.3.2008.

<sup>59</sup> Valtakunnansyyttäjänvirasto, nainen, haastattelu 27.2.2008.

Oleskeluluvan ollessa sidottu yhteistyövaatimukseen lainmuutoksen ensisijaisena tarkoituksena on palvella rikostorjunnan päämääriä (Roth 2007, 424). Euroopan neuvoston ihmiskauppaa koskevan yleissopimuksen (jota Suomi ei vielä ole saattanut kansallisesti voimaan) mukaan harkinta-aikaa ei kuitenkaan saisi tehdä riippuvaiseksi uhrin suostumuksesta yhteistyöhön viranomaisen kanssa (Pärssinen 2006, 186). Paitsi törkeän parituksen ja ihmiskaupan rajanvedon epäselvyys, myös yhteistyövaatimus oleskeluluvan ehtona, epäselvät harkinta-ajan myöntämiskäytännöt ja edelleen käännättämisen uhka tekevät järjestelmästä uhrin näkökulmasta liian ennustamattoman. Tämä puolestaan ei ole omiaan kannustamaan uhria puhumaan viranomaisille. Myös ihmiskaupan uhreille tarkoitettuun auttamisjärjestelmään pääsy on harkintaperustainen. Niissäkin tapauksissa, joissa henkilön tiedetään joka tapauksessa olevan vakavan hyväksikäytön uhri, hänelle ei etukäteen voida luvata pääsyä järjestelmään, vaan jokaisen kohdalla päätös tehdään asianomaisen viranomaisen, käytännössä vastaanottokeskuksen johtajan toimesta (tarvittaessa arviointiryhmän avulla).<sup>60</sup> Toimeenpanevilla tasolla ihmiskauppa vaikuttaakin näyttäytyvän irrallaan siirtolaisuuskysymyksistä ja prostituutiosta – vaikka yhteys suunnittelevalta tasolla saattaa-kin olla tunnistettu (esim. Työministeriö 2006, 27).<sup>61</sup>

Parhailtaan harkitaan, tulisiko oleskelulupa- ja auttamisjärjestelmä ulottaa koskemaan myös ihmiskaupan kaltaisten rikosten, kuten törkeän parituksen, uhreja (Ihmiskaupan vastainen tarkennettu toimintasuunnitelma 2008, 1). Yksi keskeisimmistä tavoitteista tulisi myös olla harkinta-ajan myöntämiskynnyksen pitäminen matalalla ja sen käytäntöjen tekeminen läpinäkyvämmiksi ja selkeämmiksi, jotta uhrit uskaltaisivat kääntyä viranomaisten puoleen. Nykyiset säännökset ja käytänteet myös täyttävät huonosti kansallisessa ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa (2005, 6) kirjatut ihmisoikeus- ja uhrikeskeytyden tavoitteet.

Myös kulttuuriset ja paikallisten kokemusmaailmojen erot monimutkaistavat Suomen kaltaisissa kohde- tai kauttakulkumaissa tarjottavia tuki- ja avustustoimia.<sup>62</sup> Kun suunnitellaan esimerkiksi ihmiskaupan uhreille suunnattua auttamisjärjestelmää, on kiinnitettävä huomiota siihen, että esimerkiksi Venäjän ja Kiinan kaltaisissa maissa luottamus viranomaisiin ei ole yhtä itsestäänselvää kuin Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Viralliseen järjestelmään epäluuloisesti suhtautuvia mahdollisia ihmiskaupan uhreja on siksi vaikea kannustaa viranomaisyhteistyöhön rikosten selvittämiseksi.

## 1.4 Rajaton Eurooppa ja resurssien uudelleen jakaminen

Prostituutiota ja myös prostituutitarkoituksessa tapahtuvaa ihmiskauppaa käsittelevä tutkimus on Suomessa ollut vähäistä muihin Pohjoismaihin verrattuna. Maassa olisi tarpeen toteuttaa valtakunnallinen, monialainen ja riittävästi resursoitu tutkimus ilmiön laajuudesta ja toimintamuodoista eri puolilla maata, jossa myös tutkimusmetodeihin ja niiden avoimuuteen kiinnitetään huomiota. Tämänhetkisten tietojen perustuessa eri toimijoiden

<sup>60</sup> Sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelut 28.2.2008.

<sup>61</sup> Sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelut 28.2.2008.

<sup>62</sup> Sosiaalialan järjestö, nainen, haastattelu 12.3.2008.

vaihteleviin arvioihin, jotka esitetään oman toimialan ja tavoitteiden sanelemina, aiheen käsittely on johtanut numeroilla politikointiin, minkä puitteissa unohtuvat ilmiössä mukana olevien tarpeet.

Myös seksikaupan rakenteisiin ja sukupuolittuneisuuteen tulee kiinnittää huomiota. Prostituutioon kohdistuva kysyntä ja asiakkaat ovat keskeinen osa ilmiötä, ja heidän käsityksiään ja käytänteitään tulee tarkastella ilmiön taustalla vaikuttavia epätasa-arvoistavia rakenteita vasten. Seksien oston kriminalisointi tuskin riittää, jotta myös asiakkaat saadaan paremmin tunnistamaan ne sosio-ekonomiset rakenteet, joihin useimpien transitiomaissa elävien naisten päätös ryhtyä prostituutioon perustuu.

Vaikka prostituution ja ihmiskaupaan liittyvät ihmisoikeusnäkökohdat tulevat esiin useimpien asianomaisten toimijoiden ja keskusteluun osallistujien toimesta, käytännössä rajat ylittävä prostituutio ja ihmiskauppa Suomessa (kuten myös eurooppalaisessa kontekstissa) näyttäytyy laittomaan maahantuloon ja rikostorjuntaan liittyvänä ongelmana. Myös politiikoita ja käytänteitä on muodostettu tästä näkökulmasta käsin, mikä on johtanut siihen, että niin itsenäisesti toimivat prostituoidut kuin ihmiskaupan uhritkin ovat jääneet rikostorjunnan jalkoihin. Samalla on tultu määritelleeksi ulkomaalaisten prostituoitujen ja myös ihmiskaupan uhrien toiminnan tilaa ja ehtoja.

Barbara Einhorn (2006, 83) on kiinnittänyt huomiota siihen ristiriitaan, mikä vallitsee yhtäältä ylikansallisten valtiollisten toimijoiden agendojen ja toisaalta kansainvälisten rahoittajien odotusten ja entisissä sosialistimaissa toimivien kansalaisjärjestöjen käytännön työn ja paikallisten naisten todellisuuden välillä. Kun esimerkiksi Venäjällä prostituutio ja siihen liittyvä ihmiskauppa näyttäytyy pääasiassa työttömyyteen ja köyhyyteen liittyvänä ongelmana ja työsiirtolaisuutena, kansainvälisten rahoittajien asialistalla sitä käsitellään kansainvälisenä rikollisuutena. Ellei tätä näkökulmien ristiriitaa tunnusteta, tuottavat toisistaan poikkeavat odotukset epäonnistuneita projekteja, joissa kenenkään tavoitteita ei ole saavutettu.

Läpäisevät rajat takaavat sen, että kansalliset politiikat koskettavat väistämättä myös muita kuin yhden kansallisvaltion asukkaita. Siksi on tärkeää myös perusteellisesti pohtia meillä toteutettavien lakimuutosten, niiden toimeenpanon ja niihin pohjautuvien käytänteiden vaikutusta rajan toisella puolella elävien naisten (ja miesten ja lasten) elämään. Tähän on kenties myös pyritty, mutta ilmeistä on, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion ja tasa-arvokäsitysten sovittaminen yhteen esimerkiksi postsosialistisen todellisuuden kanssa on haastavaa eikä erilaisten kontekstien ja tarpeiden huomioimisessa toistaiseksi ole onnistuttu hyvin. Kuten Svensson, Pylkkänen ja Niemi-Kiesiläinen (2004, 2-3) toteavat, ”siirtolaisuuden aikakausi” (Castles ja Miller 2003) on kyseenalaistanut perinteisiä käsityksiämme kansalaisuudesta ja pakottaa meidät tarkastelemaan perustavanlaatuisia toimijuuteen ja tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä uudenaikaisesta perspektiivistä.

## Lähteet

- Aikio, Annukka (ed.) (2001): Naiskauppaa Euroopan reunalla – Tenonlaakson prostituutio maailmanlaajuisen verkoston osana. Duovvi ry., Utsjoki.
- Andreas, Peter (2003): Redrawing the Line: Borders and Security in the Twenty-first Century. *International Security* 28(2), 78-111.
- Aromaa, Kauko & Lehti, Martti (2002): Naiskauppa, laitton siirtolaisuus ja Suomi. Nykytilanne, lainsäädäntö ja tutkimuslähteet. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 186, Helsinki.
- Castles, Stephen & Miller, Mark. J. (2003): *The Age of Migration*. Third Edition. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Einhorn, Barbara (2006): *Citizenship in an Enlarging Europe. From Dream to Awakening*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Haavio-Mannila, Elina; Kontula, Osmo & Kuusi, Elina (2001): Trends in Sexual Life. Measured by national sex surveys in Finland in 1971, 1992 and 1999, and a comparison to a sex survey in St. Petersburg in 1996. Working Papers E 10/2001, Helsinki: The Population Research Institute, The Family Federation in Finland.
- HE 28/2003 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle ulkomaalaislaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 50/1998: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta.
- Helsingin Sanomat 27.10.2002: ”Suomen seksiorjat”, Anna-Stina Nykänen.
- Helsingin Sanomat 11.3.2008: ”Helsingin ja Vantaan poliisi seuloo maassa luvatta olevia pistokokein”, Antti Tiainen.
- Helsingin Sanomat 16.3.2008: ”Poliisi tarkasti ulkomaalaisten passeja Helsingin yössä”, Antti Tiainen.
- Hollmén, Lauri & Jyrkinen, Marjut (eds.) (1999): *Building up a Network for Monitoring, Analysing and combatting Trafficking in Women and Children*. European Commission STOP-project report. Ministry of the Interior, Helsinki.
- Häkkinen, Antti (1999): Clients of Prostitutes – An Historical Perspective on Finland. Laura Keeler & Marjut Jyrkinen (eds.): *Who’s Buying? The Clients of Prostitution*. Publications on Equality 1999:4, Ministry of Social Affairs and Health, Helsinki, 13-24.
- Ihmiskaupan vastainen tarkennettu toimintasuunnitelma 2008.
- Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma 2005.
- Jyrkinen, Marjut (2005): *The Organisation of Policy Meets the Commercialisation of Sex*. Global Linkages, Policies, Technologies. Swedish School of Economics and Business Administration, Helsingfors.
- Järjestyslaki (27.6.2003/612).
- Järvinen, Margaretha (1990): *Prostitution i Helsingfors – en studie i kvinnokontroll*. Åbo Akademi förlag, Åbo.
- Järvinen, Margaretha (1987): *Fallna kvinnor och hållna kvinnor*. Polisen och prostitutionen i Helsingfors åren 1965, 1975 och 1980-85. Publikationer från Institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi nr 2, Åbo.
- Kauppinen, Jaana (2000): Kansainvälinen ihmiskauppa ja suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin prostituoituihin. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 2/2000, 60-64.
- Keeler, Laura & Jyrkinen, Marjut (eds.) (1999): *Who’s Buying? The Clients of Prostitution*. Publications on Equality 1999:4, Ministry of Social Affairs and Health, Helsinki.
- Kontula, Anna (2005): *Prostituutio Suomessa*. Helsinki: Sexpo säätiö.

- Korhonen, Anne (2004): Sie viet, mie vikisen. Pohjoisen naiskaupan uhrin lehtikirjoituksissa. Päivi Naskali, Mervi Autti, Seija Keskitalo-Foley, Anne Korhonen & Mervi Kutuniva (toim.): Tuulia. Feministisiä näkökulmia lappilaiseen sukupuolikulttuuriin. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 4. Rovaniemi 2003, 145-169.
- Koskela, Hille; Tani, Sirpa & Tuominen, Martti (2000): "Sen näkönen tyttö": tutkimus katuprostitiution vaikutuksista helsinkiläisten naisten arkielämään. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Käräjäoikeuden tuomio 06/6857, 20.7.2006. Diaarinro. R 06/5304.
- Lammi-Taskula, Johanna (1999): Clients of the Sex Industry in Finland. The Habitus Study, 1995. Laura Keeler & Marjut Jyrkinen (eds): Who's Buying? The Clients of Prostitution. Sosiaali- ja Terveysministeriö, Helsinki, 82-88.
- LaVM 10/2006 vp: Hallituksen esitys kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.
- Lehto, Tia-Maria (2006): Tahra tasa-arvovaltiossa? Prostituutio ja seksin oston kriminalisointi Helsingin Sanomissa ja Pohjolan Sanomissa. Julkaisematon Pro gradu, Tampereen yliopisto.
- Leskinen, Jari (2003): Organisoitu paritus ja prostituutio Suomessa. Rikostutkimus 2002. Keskusrikospoliisin julkaisuja 2003, 9-30.
- Lister, Ruth (2003): Citizenship: Feminist Perspectives. Second edition. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Marttila, Anne-Maria (2008): Desiring the 'Other': Prostitution Clients on a 'Transnational Red-Light District' in the Border Area of Finland, Estonia and Russia. Gender, Technology and Development, 1/2008.
- Marttila, Anne-Maria (2006): Rajat ylittävä prostituutio ja suomalaiset asiakkaat Suomessa, Virossa ja Luoteis-Venäjällä, Idäntutkimus 4:2006.
- Marttila, Anne-Maria (2004a): Seksiä ilman rajoja? Kansainvälistyvä seksiteollisuus ja suomalaiset prostituution asiakkaat, Naistutkimus – Kvinnoforskning 1:2004.
- Marttila, Anne-Maria (2004b): Sex Tourism on the World Wide Web. Prostitution, Sex Trafficking and the New Information and Communication Technologies. Kimi Kärki (ed.): Power and Control. Perspectives on Integration and Multiculturalism in Europe. The Family Federation of Finland, The Population Research Institute D 43/2004; Publications of Cultural Interaction and Integration 8. Turku 2004.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2004): The Reform of Sex Crime Law and the Gender-Neutral Subject. Eva-Maria Svensson, Anu Pylkkänen & Johanna Niemi-Kiesiläinen (eds.): Nordic Equality at a Crossroads. Feminist Legal Studies Coping with Difference. Ashgate, Aldershot Burlington.
- Nya Åland 1.12.2006: "Öppen prostitution ombord", Tommy Harnesk. [http://www.nyan.ax/nyheter/?news\\_id=20183](http://www.nyan.ax/nyheter/?news_id=20183).
- Näre, Sari (1999): Libertarianism in the Discourse of Sex-Bar Customers. Laura Keeler & Marjut Jyrkinen (eds.): Who's Buying? The Clients of Prostitution. Sosiaali- ja Terveysministeriö, Helsinki, 29-33.
- Penttinen, Elina (2004): Corporeal Globalization. Narratives of Subjectivity and Otherness in the Sexscapes of Globalization. Tapri Occasional Paper 92.2004, University of Tampere.



- Pro-tukipiste (2008): Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikos. Miten 1.10.2006 voimaan tulleen rikoslain 20 luvun 8 § on vaikuttanut käytännössä? 31.3.2008.
- Pro-tukipiste (2006): Toimintakertomus.
- Pro-tukipiste (2000): Peruskartoitus pääkaupunkiseuden prostituutiotilanteesta ja palvelujen kehittämistarpeesta.
- Pärssinen, Venla (2006): Uhreille myönnettävä oleskelulupa ihmiskaupan vastaisen toiminnan keinona: EU:n uhridirektiivi ja siihen liittyvä hallituksen esitys kansainvälisten velvoitteiden ja suositusten valossa. *Oikeus* 2006/35, 178-199.
- Rikoslaki 20 luku, 3 § (9.7.2004/650) ja 3 a § (9.7.2004/650), 8 § (25.8.2006/743) ja 8 a § (25.8.2006/743), 9 § (24.7.1998/563 ja 9.7.2004/650), 9 a § (9.7.2004/650), 10 § (24.7.1998/563).
- Roth, Venla (2007): Paritusta vai ihmiskauppaa? *Defensor Legis* 2007/3, 419-436.
- Salli 26.3.2003: Asiantuntijalausunto oikeusministeriön ihmiskauppatyöryhmälle.
- Sassen, Saskia (1994): *Cities in a World Economy*. Thousand Oaks, London, New Delhi, Pine Forge Press.
- Sisäasiainministeriö (2007): Thai-hierontapaikat. Selvitys 9.10.2007.
- Skaffari, Pia & Urponen, Kyösti (2004): "Ei vain rakkaudesta, vaan myös..." Esiselvitys Lapin seksimarkkinoista ja prostituutiosta. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 48, Rovaniemi.
- Stenvoll, Dag (2002): From Russia with Love? Newspaper Coverage of Cross-Border Prostitution in Northern Norway, 1990-2001. *The European Journal of Women's Studies* 9:2, 143-162.
- Svensson, Eva-Maria; Pylkkänen, Anu & Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2004): Introduction: Nordic Feminist Legal Studies at a Crossroads. Eva-Maria Svensson, Anu Pylkkänen & Johanna Niemi-Kiesiläinen (eds.): *Nordic Equality at a Crossroads. Feminist Legal Studies Coping with Difference*. Ashgate, Aldershot Burlington.
- Tani, Sirpa (2002): Who's Place is This Space? Life in the Street Prostitution Area in Helsinki, Finland. *International Journal of Urban and Regional Research* 26(2), 343-359.
- Turunen, Merja-Maaria (1996): Kun kaikki on kaupan... Prostituution asiantuntijatyöryhmän raportti. Stakes, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus. Ja kehittämiskeskus, Helsinki.
- Työministeriö (2006): Ihmiskaupan uhrien auttaminen. Työryhmän ehdotus palvelujen ja tukitoimien toteuttamiseksi. Työhallinnon julkaisu 368/2006.
- Ulkomaalaislaki 148 § (30.4.2004/301).
- Ulkomaalaislaki 37 § (22.2.1991/378).
- Varsa, Hannele (1986): Prostituution näkymätön osa: miesasiakkaat. *Naistutkimusmonisteita, Kvinnoforskningsstenciler* 5:1986. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Helsinki.
- Ålandstidning 7.11.2007: "Sjöbevakningen räddade barn från människohandel", Mathias Jons-son. <http://www.tidningen.aland.net/article.con?iPage=1&id=4166>.





## 2 (Epä)tasa-arvoa prostituutiokontrollin keinoin? Seksin oston kriminalisointiin liittynyt keskustelu Suomessa

### 2.1 Johdanto

Seksin osto ihmiskaupan ja parituksen kohteelta kriminalisoitiin Suomessa vuonna 2006. Rikoslain muutos astui voimaan 1.10.2006. Oston osittainen kieltäminen oli pitkään jatkuneen keskustelun tulos ja monien mielestä ongelmallinen kompromissi. Hallituksen esitystä, erityisesti sen ”kompromissivaihtoehtoon” päätymistä, seurasi vilkas keskustelu niin eduskunnassa kuin joukkoviestimissäkin. Kannattajien ja vastustajien käsitykset prostituution rakenteista ja ilmiöön liittyvistä eettisistä näkökohdista vaihtelivat suuresti. Yksi mielipiteitä jakanut aihe oli seksin oston kriminalisointi tasa-arvopoliittisesta näkökulmasta.

Hallituksen seksin oston kriminalisointia koskevassa esityksessä ja sitä koskevassa parlamenttikeskustelussa tasa-arvoteema, erityisesti sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta, oli keskeinen näkökulma ja tavoite. Hallituksen alkuperäisessä esityksessä todetaan tasa-arvon osalta mm. seuraavaa:

[y]leistä sosiaalista tasa-arvoa oston kriminalisointi edistäisi lähinnä silloin, jos kriminalisointi vaikuttaisi yleispreventiivisesti eli seksuaalipalvelujen ostamista yleisesti vähentävästi. Sukupuolten välistä tasa-arvoa oston kriminalisointi edistäisi, koska käytännössä suurin osa seksuaalipalvelujen ostajista on miehiä ja vastaavasti suurin osa prostituoiduista on naisia. (HE 221/2005 vp, 15)

Perusteluna todettiin, että säännös mm. suojaisi ihmisen fyysisistä ja psyykkistä koskemattomuutta sekä seksuaalista itsemääräämisoikeutta prostituoitujen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ollessa tosiasiallisesti rajoitettu<sup>63</sup>. Säännöksen katsottiin suojaavan myös yleistä sosiaalista tasa-arvoa siten, että sen pyrkimyksenä oli ehkäistä henkilöiden ajautumista prostituutioon sitä koskevaa kysyntää vähentämällä. Esityksessä tasa-arvokysymykset nostettiin siis esiin sekä sukupuolten välisen että sosiaalisen tasa-arvon näkökulmasta. Sitä koskevissa valiokunta- ja asiantuntijalausunnoissa sekä julkisissa keskusteluissa tasa-arvoa koskevia tavoitteita pidettiin yhtäältä tärkeinä ja seksin oston kriminalisointia tukevinä, toisaalta epäselvinä ja seksin oston kriminalisointia epävarmana keinona edistää sukupuolten tai varsinkaan sosiaalista tasa-arvoa.

Kun Ruotsissa seksin ostoon ja prostituutioon liittyvä keskustelu on linkittynyt vahvasti nimenomaan tasa-arvokysymyksiin, muissa Pohjoismaissa tasa-arvoteema ei ole ollut yhtä ilmeisessä keskiössä keskusteltaessa seksin oston kriminalisoinnista. Ruotsissa ilmiö on yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa näyttäytynyt pääasiallisesti juuri rakenteellisen, suku-

<sup>63</sup> Esityksen mukaan tästä kertoo esimerkiksi prostituoitujen rajoitettu mahdollisuus valita asiakkaansa sekä se, että prostituutioon ajaututaan usein taloudellisen tilanteen pakottamana, jolloin valinta prostituoiduksi ryhtymisestä ei ole nähtävissä täysin vapaaehtoisena.

puolten välisen epätasa-arvon ilmentymänä. Esimerkiksi Norjassa käydyssä keskustelussa sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvät kysymykset eivät ole nousseet esiin yhtä selkeästi kuin Ruotsissa. Tarkasteltaessa suomalaista seksin oston kriminalisointikeskustelua eri areenoilla kävi ilmi, että tasa-arvonäkökulma oli melko vahvasti esillä poliittisessa diskursuksessa, mutta vähemmän hallituksen esitystä koskevassa yleisessä keskustelussa. Tasa-arvo-tema nousi keskusteluissa säännöllisesti esiin, mutta sen ei voida sanoa missään vaiheessa olleen hallitseva teema. Keskustelun analysointi tasa-arvoperspektiivistä helposti korostaa-kin sen roolia keskustelussa ja on syytä muistuttaa, että kyseinen teema oli vain yksi keskusteluissa esiin noussut näkökulma. Myös muut teemat, esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden ja laittoman maahantulon uhka rajat ylittävän prostituution ja ihmiskaupan puitteissa saivat paljon huomiota.<sup>64</sup> Analyysin aikana kävi kuitenkin ilmi, että osanottajien tasa-arvokäsitysten tarkastelu prostituutiokontekstissa on yksi keino avata ja ymmärtää vahvasti polarisoitunutta keskustelua.

Tässä artikkelissa keskityn tarkastelemaan suomalaista seksin oston kriminalisointia koskevaa keskustelua nimenomaan tasa-arvoproblematiikan näkökulmasta. Tutkin, millaisia tasa-arvokäsityksiä keskusteluun osallistuneilla tahoilla esiintyi ja miten näitä käytettiin perustelemaan seksin oston kriminalisointiin liittyviä erilaisia kantoja sekä millaisia vaikutuksia hallituksen esityksellä uskottiin olevan ennen muuta sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta. Artikkelin puitteissa analysoin hallituksen esitykseen HE 221/2005 vp<sup>65</sup> liittyvää parlamenttikeskustelua, valiokunta- ja asiantuntijalausuntoja, kolmen päivälehden (Helsingin Sanomat, Hufvudstadsbladet ja Turun Sanomat) aihepiiriin liittyvää uutisointia sekä suomalaisilla verkkokeskustelupalstoilla käytyä keskustelua. Keskitän tarkastelun kevät-kesään 2006, jolloin edellä mainittua hallituksen esitystä koskevat keskustelut olivat kiivaimmillaan.

Tausta-aineistona toimivat suomalaisten seksin ostoon liittyviä asenteita kartoittaneet kyselyaineistot, ensisijaisesti Tilastokeskuksen sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen toteuttamat tasa-arvobarometrit vuosilta 2004 ja 2008, jotka sisälsivät kysymykset myös koskien naisten ja miesten suhtautumista seksin ostoon. Lisäksi aineistona toimivat suomalaisten seksin ostajien haastattelut, jotka on suoritettu vuosina 2003-2006 prostituution asiakkuutta käsittelevää väitöstutkimustani varten. Ennen varsinaista analyysiä esittelen lyhyesti suomalaisten suhtautumista prostituutioon niiden muutamien kartoitusten avulla, joita aiheesta on maassa tehty sekä sitä tapahtumaketjua, joka vuonna 2006 johti seksin oston osittaiseen kriminalisointiin Suomessa.

<sup>64</sup> Suomalaista prostituutiokeskustelua leimanneista muista kehyksistä, ks. Aaltio 2008, 53-65.

<sup>65</sup> Hallituksen esitys kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.

## 2.2 Suomalaisten suhtautuminen prostituutioon ja seksin osoon

Suomalaisten suhtautumisesta seksin osoon tiedetään suhteellisen vähän. Aihetta on sivuttu esimerkiksi suomalaisten seksuaalitapoja (Haavio-Mannila, Kontula & Kuusi 2001), tasa-arvoon suhtautumista (Tasa-arvobarometri 2004 & 2008) ja elämäntapoja ja kulutusta (Lammi-Taskula 1999) käsittelevissä kyselyissä<sup>66</sup>. Kaikissa näissä ilmeni, että miesten ja naisten asenteet liittyen seksin osoon, ostajiin ja myyjiin poikkeavat toisistaan. Miehet vaikuttavat suhtautuvan ilmiöön ja laajemminkin kaupalliseen seksiin naisia myönteisemmin. 1990-luvulla tehtyjen tutkimusten mukaan miehet myös käyttivät yleisimpiä kaupallisen seksin alueelle luettavia tuotteita naisia enemmän (Lammi-Taskula 1999, 83-84).

Haavio-Mannila et al. (2001) tutkimuksessa on ollut mahdollista tarkastella myös asenteiden muutosta 1990-luvun aikana. Vuosina 1992 ja 1999 suoritetuissa kyselyissä kävi ilmi, että suomalaisten suhtautuminen maksulliseen seksiin muuttui jonkin verran myönteisemmäksi 90-luvun kuluessa. Vuonna 1992 miehistä 42,4 prosenttia ja naisista 17,5 ilmoitti hyväksyvänsä joko täysin tai osin valtion kontrolloimien bordellien perustamisen. Vuonna 1999 luvut olivat nousseet sekä miesten että naisten osalta, tuolloin miehistä 59,9 prosenttia ja naisista 26,2 prosenttia osin tai täysin hyväksyi valtion kontrolloimat bordellit. Myös seksin myyjiin suhtautuminen näytti muuttuneen myönteisemmäksi: vuonna 1992 miehistä 51 prosenttia ja naisista 21,4 prosenttia ilmoitti, ettei heillä ole mitään vastaan ihmisiä, jotka hankkivat rahaa myymällä seksiä. Vuonna 1999 miehistä 63,7 prosenttia ja naisista 24,1 prosenttia suhtautui täysin tai jokseenkin myönteisesti seksin myyjiin. Haavio-Mannila et al. tutkimuksen mukaan näyttää siltä, että sekä miesten että naisten osalta ikäryhmässä 35-54 suhtauduttiin myönteisemmin sekä bordelleihin että seksin myyjiin. Poikkeuksen muodosti vuoden 1999 kysymys koskien seksin myyjiin suhtautumista: tällöin ikäryhmässä 18-34 sekä miehet että naiset vastasivat useimmin, ettei heillä ole mitään seksin myyjiä vastaan. (Haavio-Mannila et al. 2001, 115-116, 118-119).

Sosiaali- ja terveysministeriön Tilastokeskuksella teettämissä tasa-arvobarometreissa on kysytty vastaajien suhtautumista seksin osoon vuosina 2004 ja 2008. Myös tässä aineistossa huomiota herättää ero naisten ja miesten suhtautumisessa seksin osoon. Vuonna 2004 miehistä 59,8 ja naisista 32,4 prosenttia hyväksyi, että mies ostaa seksiä prostituoidulta. Vastaavasti miehistä 58,2 ja naisista 31,8 prosenttia hyväksyi, että nainen ostaa seksiä prostituoidulta. Kyseessä on suhteellisen lyhyt aikaväli ja muutosta vuosien 2004 ja 2008 välillä onkin tapahtunut vähän. Vuonna 2008 luvut olivat seuraavanlaiset: miehistä 59,4 ja naisista 31,7 prosenttia hyväksyi miesten seksin oston. Vastaavasti miehistä 58,2 ja naisista 31,9 prosenttia hyväksyi sen, että nainen ostaa seksiä. Tässäkin aineistossa ikäryhmä 35-54 näyttäisi suhtautuvan seksin osoon kaikkein positiivisimmin. Huomattavaa kuitenkin on, että alle 35-vuotiaiden kohdalla sekä miesten että naisten suhtautuminen seksin osoon oli muuttunut hieman kielteisemmäksi (miesten 2,6 prosenttiyksiköllä ja nais-

<sup>66</sup> Näistä kahdessa tiedusteltiin myös, ovatko vastaajat tarjonneet rahaa seksistä. Habitus-tutkimuksen mukaan 11 prosenttia miehistä ja 0,7 naisista oli ostanut seksiä Suomessa tai ulkomailla (valtaosa ulkomailla) (Lammi-Taskula 1999, 85). Suomalaisten seksielämää kartoittavissa tutkimuksissa tulokset olivat seuraavat: vuonna 1992 miehistä 10,8 prosenttia ja naisista 0,3 prosenttia oli tarjonnut toiselle henkilölle rahaa seksiä vastaan. Vuonna 1999 miehistä 14,6 prosenttia ja naisista 0,7 prosenttia oli tarjonnut rahaa seksiä vastaan. (Haavio-Mannila et al. 2001, 10, 286-287).

ten 1,1 prosenttisyksiköllä). Suurin muutos oli tapahtunut 35-54-vuotiaiden naisten kohdalla: kun heistä vuonna 2004 39,9 prosenttia hyväksyi sen, että mies ostaa seksiä, vuonna 2008 naisista 32,3 prosenttia hyväksyi miesten seksin oston. Saman ikäryhmän miesten ja yli 55-vuotiaiden naisten ja miesten suhtautuminen seksin ostoon oli muuttunut hieman myönteisemmäksi.

Tasa-arvobarometrin aineistoa ristiintaulukoitaessa on myös mielenkiintoista huomata, että erityisesti miesten suhtautuminen sukupuolten väliseen tasa-arvoon näyttäisi vaikuttavan jonkin verran heidän suhtautumiseensa seksin ostoon. Esimerkiksi ne miehet, jotka olivat sitä mieltä, että miehetkin hyötyvät sukupuolten tasa-arvon lisääntymisestä ja että naisten aktiivisempi tulo mukaan politiikkaan monipuolistaa poliittista asiantuntemusta suhtautuivat varsinkin miesten seksin ostoon kielteisemmin kuin ne miehet, jotka eivät uskoneet miesten hyötyvän sukupuolten tasa-arvosta. Naisten kohdalla ei ilmennyt vastaavia eroja.<sup>67</sup>

Tasa-arvobarometrien aineistot ovat mielenkiintoisia myös sikäli, että seksin ostoa kriminalisointiin Suomessa parituksen ja ihmiskaupan kohteelta vuonna 2006. Kuten mainitsin, aikaväli on kuitenkin niin lyhyt – seksin oston osittainen kriminalisointi on vuoden 2008 kyselyitä suoritettaessa ollut voimassa vasta 1,5 vuotta<sup>68</sup> – että lakimuutoksen vaikutuksia ihmisten asenteisiin on vielä vaikea arvioida. Barometrien aineistossa muutokset näyttävät ainakin vielä marginaalisilta, mutta toisin kuin 1990-luvulla, 2000-luvulla näyttää siltä, että ihmisten suhtautuminen prostituutioon ei ole muuttunut myönteisemmäksi vaan jopa hieman kielteisemmäksi.

Haavio-Mannilan, Kontulan ja Kuusen (2001) tutkimuksessa ilmenneen viime vuosikymmenen aikaisen asennemuutoksen taustalla voidaan nähdä useita tekijöitä. Paitsi Neuvostoliiton hajoamisen ja transitiomaiden taloudellisen ja sosiaalisen epävakauden aiheuttaman prostituutioon määrällisen ja näkyvyyden lisääntymisen myötä tapahtunut ilmiön normalisoituminen ja arkipäiväistyminen, myös arvoilmaston ja sukupuolikulttuurin muutos on saattanut vaikuttaa siten, että ihmisten suhtautuminen prostituutioon on muuttunut myönteisemmäksi 1990-luvun loppupuolella. Esimerkiksi Sari Näreen (1999, 30-31) mukaan tämä muutos on parin viimeisen vuosikymmenen aikana tarjonnut ideologisen ja poliittisen pohjan entistä hedonistisemmalle ja individualistisemmalle ajattelutavalle. Tässä kontekstissa myös seksi on ollut nähtävissä kulutustuotteena. Kulutuskulttuurin leviäminen myös prostituutiokontekstiin nousee voimakkaasti esiin myös seksin ostajien puheessa. Esimerkiksi ostajien verkkokeskustelussa vertaillaan prostituoitujen hinta-laatusuhdetta ja pohditaan kuluttajan oikeuksia maksullisessa seksissä (ks. Marttila 2004)<sup>69</sup>.

<sup>67</sup> On kuitenkin huomattava, että molempiin, sekä seksin ostoa että tasa-arvokäsityksiä kartoitettaviin kysymyksiin vastanneiden määrät ovat suhteellisen pieniä, joten yllämainittuja tuloksia voidaan pitää vain suuntaa-antavina.

<sup>68</sup> On myös vaikea sanoa, mikä on uuteen lakiin liittyvä yleinen tietoisuus niiden kohdalla, joita prostituutio ilmiönä ei suoranaisesti kosketa.

<sup>69</sup> Seksien kaupallistumisesta ja kulttuurin ”mcseksualisoitumisesta”, ks. Jyrkinen 2005.

## 2.3 Seksin oston osittaiseen kriminalisointiin johtanut kehitys Suomessa

Prostituution lisääntyminen ja muuttuminen näkyvämmäksi 1990-luvun alkupuolella aiheutti sen, että prostituution säätämistä rangaistavaksi ryhdyttiin jälleen harkitsemaan vain muutama vuosi sen jälkeen kun prostituutiota Suomessa pääasiallisesti säädellyt irtolaislaki oli kumottu vuonna 1987. Muun muassa rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä uudistettiin myös seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä ja samalla pohdittiin seksin myynnin ja myös ostamisen kriminalisointia. Prostituutioon todettiin usein liittyvän muuta rikollisuutta ja sen katsottiin voivan vaikuttaa kielteisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Tässä vaiheessa prostituution kriminalisoimiseen liittyvien haittojen katsottiin kuitenkin olevan hyötyjä suuremmat eikä ehdotusta tuossa vaiheessa viety eteenpäin.

1990-luvun lopulla keskustelua herätti erityisesti katuprostituutio. Sen katsottiin aiheuttavan yleistä häiriötä varsinkin tietyillä Helsingin alueilla ja naisiin ostajien toimesta kohdistuvaa häirintää. Helsingin kaupungin ratkaisu katuprostituution ja sen asiakkaiden kontrollointiin oli vuonna 1999 hyväksytty järjestyssääntö, joka kielsi seksin ostamisen ja myymisen yleisellä paikalla.<sup>70</sup> Katuprostituutio oli vilkkaan keskustelun kohteena myös keuhkokuumeen 2002 kun hallitus jätti eduskunnalle esityksen liittyen turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskeviin säännöksiin (HE 20/2002 vp). Esityksessä todettiin näkyvän prostituution lisääntyneen ja ehdotettiin kiellettäväksi sellainen yleisellä paikalla tapahtuva seksuaalipalvelujen ostaminen ja myyminen, josta aiheutuu häiriötä ympäristölle. Ruotsin mallin mukaiseen ostamisen täyskieltoon ei tässä vaiheessa haluttu ryhtyä. Perusteluna käytettiin mm. sitä, että Ruotsin rikosentorjuntaneuvoston (Brottsförebyggande rådet, BRÅ) mukaan Ruotsissa seksuaalipalvelujen ostamisen totaalikielto oli näyttänyt vaikuttaneen pääasiassa katuprostituutioon (ks. BRÅ-rapport 2000:4). Näin ollen voitiin hallituksen esityksen mukaan katsoa, että totaalikiellolla olisi käytännössä sama vaikutus kuin järjestyslakiin ehdotettavalla kiellolla, joka säätäisi rangaistavaksi seksuaalipalvelujen ostamisen ja maksullisen tarjoamisen yleisellä paikalla (EV 295/2002 vp).

Lakivaliokunta kuitenkin totesi järjestyslain eduskuntakäsittelyn yhteydessä, että järjestyslain prostituutioon liittyvä säädös on riittämätön Suomea koskevien kansainvälisten ihmiskauppaa koskevien velvoitteiden täyttämiseksi ja siksi olisi tarpeen arvioida lainsäädännön uudistustarpeet kokonaisuutena (LaVL 22/2002 vp). Oikeusministeriö asettikin työryhmän pohtimaan ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota koskevan lainsäädännön uudistamista. Työryhmä totesi prostituutio- ja paritustoiminnan muuttuneen 2000-luvulla järjestäytyneemmäksi ja suunnitelmallisemmaksi verrattuna 1990-luvun loppuun<sup>71</sup> ja päättyi

<sup>70</sup> Enemmän katuprostituution aiheuttamasta keskustelusta ja kansalaisaktivismista Helsingissä, ks. Koskela, Tani & Tuominen 2000 ja Tani 2002.

<sup>71</sup> Samoihin aikoihin oli ilmestynyt keskusrikospoliisin selvitys, jonka mukaan prostituutio ja paritus olivat siirtyneet lähes täysin virolaisten ja venäläisten rikollisryhmittymien käsiin (ks. Aromaa & Lehti 2002 sekä Leskinen 2003). Keskusteluun vaikutti myös Pohjois- ja Baltian maiden yhteinen naiskaupan vastainen kampanja. Tuolloin ryhdyttiin myös entistä suorasanaisemmin puhumaan prostituution ja ihmiskaupan yhteyksistä sillä lähivuosina edessä tiedettiin olevan ihmiskauppaa koskevien kansainvälisten sopimusten täytäntöönpano.

esittämään yleistä seksuaalipalvelujen ostamista koskevaa rangaistussäännöstä.<sup>72</sup> Työryhmä katsoi, että esimerkiksi rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä 1990-luvun lopulla esitetyt seksuaalipalvelujen ostamisen rangaistavuuteen liittyvät haittavaikutukset eivät enää olleet niin ilmeisiä, että kriminalisoinnista saatavat hyödyt voittaisivat haitat. (Oikeusministeriö 2003:5).

Hallituksen vuonna 2004 eduskunnalle tekemässä rikoslain muuttamista koskevassa esityksessä (HE 34/2004 vp) mukailtiin oikeusministeriön työryhmän kantaa ja seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointiin suhtauduttiin myönteisesti. Esityksessä todettiin suorasanaisesti, että seksuaalipalvelujen ostaminen tulisi kriminalisoida. Samalla kuitenkin tuotiin esiin, että asiassa voitaisiin edetä asteittain siten, että ensin tiukennettaisiin vakavimpien rikosten eli ihmiskaupan ja parituksen sääntelyä ja seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoimista koskeva ehdotus tuotaisiin eduskuntaan seuraavana vuonna (HE 34/2004 vp, 62)<sup>73</sup>. Perusteluna ostamisen kriminalisoimista koskevan esityksen siirtämiselle käytettiin tarvetta saada enemmän tietoa siitä, miten oli sovellettu 1.10.2003 voimaan tullutta järjestyslakia, joka kieltää seksin ostamisen ja myymisen yleisellä paikalla. Katsottiin myös tarpeelliseksi seurata, otetaanko Euroopan neuvoston ihmiskauppaa koskevaan yleissopimukseen määräystä, joka velvoittaisi kriminalisoimaan seksuaali- ja muiden palvelujen hankkimisen ihmiskaupan uhrilta. Lisäksi pidettiin tarpeellisena saada lisätietoa Ruotsin ja muiden maiden kokemuksista.

Edellä mainitun hallituksen esityksen mukaisesti vuonna 2005 tehtiin uusi esitys rikoslain muuttamiseksi siten, että seksuaalipalvelujen ostaminen olisi yleisesti rangaistavaa (HE 221/2005 vp)<sup>74</sup>. Esityksessä ehdotettiin seuraavaa:

Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa toisen ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, seksuaalipalvelujen ostamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Seksuaalipalvelujen ostamisesta tuomitaan myös se, joka käyttää 1 momentissa tarkoitettuja seksuaalipalveluita, joista toinen on luvannut tai antanut korvauksen. Yritys on rangaistava. (HE 221/ 2005 vp, 65).

Euroopan neuvoston ministerikomitea oli saman vuoden toukokuussa hyväksynyt ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen (Council of Europe Convention on Action Against Trafficking in Human Beings), jonka seksuaalipalvelujen hankkimista koskevia muotoilu- ja hallituksen edellisessä esityksessä odotettiin. Yleissopimus ei kuitenkaan velvoita säätämään rangaistavaksi ihmiskaupan uhrien palveluiden ostamista, mutta se velvoittaa harkit-

<sup>72</sup> Työryhmä ei kuitenkaan ollut yksimielinen. Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoimisesta on tehty myös useita hallitukselle osoitettuja kirjallisia kysymyksiä sekä laki- ja toimenpideoitteita eri puolueita edustavien kansanedustajien toimesta. Esim. KK 482/2001 vp, LA 46/2002 vp (myös myynnin kieltö), TPA 178/2002 vp, LA 22/2004 vp.

<sup>73</sup> Jo tässä esityksessä vaihtoehtoina nähtiin ostamisen kriminalisointi kokonaisuudessaan tai tilanteissa, joissa myyjä on ihmiskaupan tai parituksen uhri.

<sup>74</sup> Samassa esityksessä ehdotettiin lisäksi YK:n kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamista sekä seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta koskevien rangaistussäännösten koventamista (HE 221/2005 vp, 64, 66).



semaan tällaisia toimenpiteitä ja mahdollistaa myös sen, että sopimukseen liittyvät valtiot hyväksyvät laajemmankin seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin. Seksuaalipalvelujen ostamisen yleiselle kriminalisoimiselle olikin olemassa myönteinen ilmapiiri hallituksen tehdessä sitä koskevan esityksensä joulukuussa 2005.

Hallituksen esityksen valiokuntakäsittelyissä nostettiin kuitenkin esimerkiksi kriminalisoinnin laaja-alaisuuteen (PeVL 17/2006 vp) ja tunnusmerkistön täsmällisyyteen (HaVL 24/2006 vp) liittyviä ongelmia. Lakivaliokunta päätyikin lopulta siihen, ettei se puoltanut seksuaalipalvelujen ostamisen yleistä kriminalisointia. Sen sijaan se katsoi, että hallituksen esityksen tavoitteet voitiin toteuttaa myös säätämällä rangaistavaksi seksin ostaminen sellaiselta henkilöltä, joka on parituksen kohteena tai ihmiskaupan uhri (LaVM 10/2006 vp). Uudelleen muotoillussa esityksessä seksuaalipalvelujen ostamista ehdotettiin kriminalisoidavaksi seuraavin ehdoin:

Joka lupaamalla tai antamalla välitöntä taloudellista arvoa edustavan korvauksen saa 9 tai 9 a §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §: mukaan rangaistava, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka käyttää hyväkseen kolmannen lupaamaa tai antamaa 1 momentissa tarkoitettua korvausta ryhtymällä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon sanotussa momentissa tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön kanssa. Yritys on rangaistava. (Rikoslaki 20 § 8).

Kuten aiemmin toin esiin, hallituksen esityksessä seksuaalipalveluiden oston kriminalisoinnin keskeisinä perusteluina käytettiin sekä sukupuolten välisen että yleisen sosiaalisen tasa-arvon edistämistä vähentämällä prostituutioon kohdistuvaa kysyntää. Sekä hallituksen esitykseen liittyvissä asiantuntijalausunnoissa että julkisessa keskustelussa kuitenkin kävi ilmi, että tasa-arvo ei ole yksiselitteinen ja kaikille samanlaisena näyttäytyvä tekijä. Mielenkiintoista on, että sekä seksin oston kriminalisoinnin vastustajat että kannattajat käyttivät tasa-arvokysymyksiä ja -retoriikkaa perustelemaan kantojaan. Artikkelin loppuosassa tarkastelen näitä erilaisia tapoja käsitteellistää ja käsittää tasa-arvo prostituutiokontrollin kontekstissa. Tätä ennen esittelen lyhyesti, miten tasa-arvon käsitettä on lähestytty ja purettu osiin erityisesti feministisen ja naistutkimuksen toimesta, joiden puitteissa pääosa tasa-arvotutkimuksesta on tuotettu.<sup>75</sup>

<sup>75</sup> Ks. esim. Holli 2003, Bacchi 1996 ja Cavarero 1992.

## 2.4 Moniulotteinen tasa-arvo

Mitä on tasa-arvo? Monissa tasa-arvopolitiikkaan linkittyvissä keskusteluissa on käynyt ilmi, että kyseessä ei ole yksiselitteinen käsite. Esimerkiksi kun Suomessa 1990-luvulla keskusteltiin sukupuolikiintiöistä kävi ilmi, että tasa-arvolla saatettiin perustella täysin vastakkaisiakin intressejä. Eeva Raevaaran ja Terhi Saarikosken mukaan sukupuolikiintiöiden vastustajat perustivat kantansa tasa-arvonäkemykseen, jonka mukaan ketään ei saa suosia toisen kustannuksella. Kiintiöiden kannattajat puolestaan pitivät niitä tarpeellisina tosiallisen tasa-arvon saavuttamiseksi eli sellaisten henkilöiden erityiskohteluksi, jota yhtäläiseen kohteluun perustuva tasa-arvo saattaa syrjiä. (Raevaara & Saarikoski 2002, myös Kuusipalo 2002).

Pohjoismaisessa tasa-arvokeskustelussa tasa-arvon käsitteellä on perinteisesti viitattu sukupuolten välisen tasa-arvoon. Viime vuosisadan loppupuolella tasa-arvokeskustelu laajeni, erityisesti vasemmiston toimesta, kattamaan myös taloudellisen ja sosiaalisen tasa-arvon. Kuten Anne Maria Holli toteaa, suhde eri tasa-arvon "lajien" välillä ei kuitenkaan ole ongelmaton. Esimerkiksi marxilaisesti suuntautuneen näkemyksen mukaan poliittinen tasa-arvo on taloudellisen tasa-arvon johdannainen (Holli 2002, 15-16, 18-19). Myöskään sukupuolten tasa-arvo ei ole irrallaan muista tasa-arvon muodoista. Esimerkiksi naisten aseman parantuminen viime vuosisadan aikana oli vahvasti linkittynyt naisten aseman parantumiseen politiikan ja talouden alueilla.

Hallituksen seksin oston kriminalisointia koskevassa esityksessä (HE 221/2005 vp) oli keskeisesti esillä tasa-arvo yhtäältä sukupuolten välisenä tasa-arvona ja toisaalta sosiaalisena tasa-arvona. Sukupuolinäkökulma tuli esiin erityisesti siinä, miten prostituutio on sukupuolittunut ilmiö, suurimman osan myyjistä ollessa naisia ja asiakkaista miehiä. Esityksessä myös tuotiin esiin, että prostituutio saattaa ylläpitää vääristyneitä käsityksiä naisten ja miesten seksuaalisuudesta. Palermon yleissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen hengen mukaisesti esityksessä nähtiin myös ihmisten, erityisesti naisten ja lasten hyväksikäyttöä edistävän kysynnän vähentäminen sukupuolten tasa-arvoa edistävänä toimenpiteenä. (HE 221/2005 vp, 15, 19, 60).

Sosiaalisen tasa-arvon käsite jää hallituksen esityksessä epämääräiseksi, siitä todetaan oston kriminalisoinnin perusteluiden yhteydessä, että "[y]leistä sosiaalista tasa-arvoa oston kriminalisointi edistäisi lähinnä silloin, jos kriminalisointi vaikuttaisi yleispreventiivisesti eli seksuaalipalvelujen ostamista yleisesti vähentävästi" (HE 221/2005 vp, 15). Oikeusministeriön työryhmämietinnössä (2003:5, 58) (jonka pohjalle hallituksen esitys on kirjoitettu) sosiaalisen tasa-arvon osalta kehoitetaan tutustumaan lukuun, jossa käsitellään prostituutioilannetta Suomessa ja jossa todetaan seuraavaa:

Prostituutiota pidetään sosiaalisesti ongelmallisena, koska esitettyjen arvioiden mukaan prostituution harjoittamisen seurauksena prostituoiduille usein aiheutuu mielenterveydellisiä vaurioita, terveydellisiä haittoja sekä päihteiden ja huumeiden käyttöä. Lisäksi prostituoidut toiminnassaan saattavat helposti altistua väkivallalle. Prostituoitujen usein jo valmiiksi heikon sosiaalisen aseman katsotaan myös entisestään heikentyvän prostituution harjoittamisen seurauksena. Prostituutioon liittyvä ihmiskauppa-



ja paritusrikollisuus huonontaa entisestään prostituoitujen sosiaalista asemaa. (HE 221/2005 vp, 10-11).

Oikeusministeriön työryhmämietintöön verrattuna hallituksen esitykseen on samassa yhteydessä lisätty kohta, jossa todetaan:

Toisaalta vapaaehtoista prostituutiota saatetaan myös pitää normaalina liiketoimintana tai työnä, jolloin prostituutioon liittyvien kielteisten ilmiöiden poistamista katsotaan edistettävän esimerkiksi prostituoitujen avoimen toiminnan sallimisella eikä kriminalisointien käyttöön ottamisella. (HE 221/2005 vp, 11).

Sosiaalisella tasa-arvolla näytettäisiin siis esityksessä viitattavan pääasiassa heikommassa asemassa olevan prostituoidun suojeluun ja sosiaalisen tasa-arvon parantamiseen nähtiin prostituutiota ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä. Toisaalta esityksessä myös todettiin, että kriminalisoinnin vaikutus ei tältä osin välttämättä ole toivottava. Pelkona oli, että niin seksin myynnin kuin ostonkin kriminalisointi johtaisi prostituutiotoiminnan päätymiseen maan alle. Joutuessaan toimimaan entistä näkymättömämmin prostituoidut päätyisivät helpommin riippuvaisiksi parittajista (HE 221/2005 vp, 16).

## *2.5 Seksin oston kriminalisointia koskeva keskustelu sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta*

Seuraavassa käsittelemme seksin oston kriminalisoimisesta ja erityisesti lakiesityksestä HE 221/2005 vp käytyä keskustelua pääasiassa sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta. Kuten toin esiin luvussa 1.4., erilaisia tasa-arvon ”tyyppejä” on vaikea erottaa toisistaan, eikä sukupuolten välinen tasa-arvokaan ole irrallaan muista tasa-arvon muodoista. Myös seksin oston kriminalisointia koskevista keskusteluista tasa-arvonäkökulma ilmeni monenlaisina saavutettavina tai hävittävinä hyötyinä. Sukupuolten välisen tasa-arvon lisääminen oli erityisesti naisjärjestöjen, tasa-arvoelinten ja useimpien asiakkuuden kriminalisointia kannattavien tahojen mielestä keskeinen syy puuttua vääristyneitä sukupuolirakenteita sisältävään seksikauppaan. Heidän mielestään prostituution lainsäädännöllinen kontrolli tuli ulottaa nimenomaan prostituution sääntelyn ulkopuolella pitkään pysyneisiin ostajiin ja siten muuttaa prostituutiokontrollin perinteisiä painopisteitä.

Seksin oston kriminalisoinnin vastustajat ottivat vähemmän kantaa prostituutioon sisältyviin sukupuolirakenteisiin ja sitä ylläpitäviin yhteiskunnallisiin tekijöihin. Heidän puheessaan korostuivat enemmän muunlaiset näkökulmat tasa-arvoproblematiikkaan, esimerkiksi yksilöiden oikeudet suhteessa tasa-arvon edistämiseen rakenteellisena prosessina tai seksin oston kriminalisointi elinkeinovapautta ja perusoikeuksia rajoittavana toimenpiteenä. Huolimatta prostituution taustatekijöihin ja kontrollimekanismeihin liittyvistä erilaisista näkemyksistä, molempia kantoja puolustettiin tasa-arvoargumentein. Tämä kertoo jälleen paljon siitä, miten sujuvasti tasa-arvon käsite mukautuu erilaisten kontekstien ja näkökantojen mukaan (ks. Holli 2003, Nousiainen 2004).

### 2.5.1 Rakenteellisesta epätasa-arvosta tosiasialliseen tasa-arvoon

Seksin oston kriminalisoinnin kannattajien näkökantaa hallitsi käsitys, jonka mukaan prostituutio pohjautuu rakenteelliseen epätasa-arvoon. Katsottiin, että niin kauan kuin yhteiskunnassa on prostituutiota sukupuolten tosiasiallinen tasa-arvo ei voi toteutua. Erityisesti naisjärjestöjen ja tasa-arvoelinten näkemyksissä ilmiö oli vahvasti sukupuolittunut: miehet ovat ostajia ja naiset myyjiä. Sukupuolittuneisuudella viitattiin kuitenkin pääsääntöisesti heteroseksuaaliseen prostituutioon, tämän lisäksi viittauksia naisiin ostajina ja miehiin myyjinä esiintyi vain harvoin<sup>76</sup>. Seuraavat argumentit havainnollistavat sitä, miksi sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen seksin oston kriminalisoinnin avulla oli lakiesityksen kannattajien, erityisesti naisjärjestöjen, yksi keskeisimpiä tavoitteita. Esimerkiksi Naisunionin lausunnossa prostituutio näyttäytyy hyvinkin yksiselitteisesti rakenteellisen epätasa-arvon ilmentymänä ja naisiin kohdistuvana hyväksikäyttönä.

Prostituutio on rakenteellinen ongelma. Yhteiskunta, jossa miehet voivat maksusta käyttää naisia seksuaalisen halunsa tyydyttämiseen, on syvästi epätasa-arvoinen. [--] *Seksin osto ei ole perusoikeus, ihmisten ruumiillinen koskemattomuus on.* (Naisunioni 29.5.2006. Kursiivi alkuperäisessä).

Lakiesityksen puolesta voimakkaasta kantaa ottanut sosiaalidemokraattien kansanedustaja Susanna Rahkonen korosti Helsingin Sanomille, että

...yhteiskunnan suhtautuminen prostituutioon kertoo siitä, miten yhteiskunta suhtautuu tasa-arvoon. Kun naiset saivat äänioikeuden sata vuotta sitten, prostituution vähentäminen oli yksi tärkeistä tasa-arvokysymyksistä. Se on sitä edelleen. Mielestäni moraalisaarnat ja seksuaalisen vapautuneisuuden todistelu eivät kuulu keskusteluun prostituutiosta yhteiskunnallisena ilmiönä. (Helsingin Sanomat 2.4.2006).

Tasa-arvokysymysten ja prostituution välinen yhteys on ollut esillä myös aiemmissa asiakkuuden kriminalisointiin liittyvissä lakialoitteissa. Esimerkiksi keväällä 2002 tekemässään aloitteessa koskien seksin oston ja myynnin kieltämistä kristillisdemokraattien kansanedustaja Päivi Räsänen totesi:

Naisten seksuaalisuuden kaupallinen hyväksikäyttö on muuttunut yhä näkyvämmäksi. Prostituutio on yksi osa tästä tasa-arvoa ja naisen ihmisarvoa halventavasta ilmiöstä. (LA 46/2002 vp).

Kaksi vuotta myöhemmin, jälleen seksin oston ja myynnin kriminalisointia ehdottaessaan, Räsänen totesi, että seksikaupan kieltäminen antaisi Suomelle ”kansainvälistä uskottavuutta naisten ja lasten puoltajana”. Hänen mukaansa Suomen on vaikea vaatia kehitysmaita ponnistelemaan seksikauppaa vastaan, jos ei kykene hoitamaan ongelmaa omalla ton-

<sup>76</sup> Heteroseksuaaliseen prostituutioon keskittyminen on ollut tyypillinen piirre myös aiemmissa prostituutioon kontrolliin liittyvissä keskusteluissa niin Suomessa kuin muissakin Pohjoismaissa, ks. esim. Holli 2004, 117-118 ja Svanström 2004, 241. Naispuolisten ostajien puuttuminen keskustelusta on ymmärrettävää siitä näkökulmasta, että seksin ostajia kartoittavien kyselyiden mukaan naisista vain hyvin marginaalinen osa on koskaan osannut seksiä. Homoseksuaalinen prostituutio on perinteisesti ollut vaiettu aihe, josta ei ennen viime vuosia ole juurikaan ollut saatavilla edes tutkimustietoa.

tillaan (LA 52/2004 vp). Vuonna 2002 tekemässään seksipalvelujen ostamisen kriminalisointia koskevassa toimenpideoitteessa vasemmistoliiton kansanedustaja Annika Lapintie oli huolissaan siitä, ”millaisen käsityksen nuoret saavat esimerkiksi naisen arvosta ja asemasta sekä millainen käsitys heille muodostuu seksuaalisuudesta” sellaisessa yhteiskunnassa, johon kuuluu prostituutio (TPA 178/2002 vp). Samassa puheenvuorossa Lapintie myös korosti yhteyttä tasa-arvoisen yhteiskunnan ja kaupallisen seksin vähäisyyden välillä. Hänen mukaansa ”[m]itä tasa-arvoisempi yhteiskunta on, sitä vähemmän kaupallista seksiä on tarjolla”.

Myös tasa-arvoelimet yhdistivät kannanotoissaan sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvät kysymykset ja prostituution<sup>77</sup>. Esimerkiksi tasa-arvovaltuutettu totesi oikeusministeriön työryhmän vuonna 2003 ilmestynyttä mietintöä koskevassa lausunnossaan, että prostituutio on tasa-arvon toteutumisen este, ”niin kauan kuin prostituutiota on olemassa nykyisessä laajuudessaan ei voida puhua naisten ja miesten tasa-arvon toteutumisesta” (Oikeusministeriö 2004, 24). Tasa-arvosta oli tasa-arvovaltuutetun mukaan kyse myös siinä, miksi vain seksin osto tulisi kriminalisoida. Myyntiä ei tulisi kriminalisoida nimenomaan siksi, että ostaja ja myyjä eivät prostituutiosta ole tasavertaisessa asemassa. Tasa-arvovaltuutettu oli myös niitä harvoja tahoja, jotka Suomessa puhuivat seksin ostosta naisiin kohdistuvana väkivaltana (esim. Oikeusministeriö 2004, 25-25).

Seksin oston kriminalisoinnin kannattajien kommentteissa tasa-arvokysymykset nousivat esiin erityisesti tasa-arvoa ajavan yhteiskunnan ja pohjoismaisen hyvinvointivaltion kehityksessä. Kannattajat korostivat puheenvuoroissaan tasa-arvovaltion identiteettiä, johon prostituutio ei kuulu. Tämän näkökulman mukaan prostituution ja sitä kautta naiskaupan vähentämisessä oli kyse koko yhteiskunnan edusta. Laki nähtiin signaalina siitä, mitä yhteiskunta pitää hyväksyttävänä. Esimerkiksi vasemmistoliiton kansanedustaja Minna Sirnö toi lakiehdotusta käsittelevässä täysistuntokeskustelussa esiin, että Suomi on kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa sitoutunut muiden maiden tavoin kitkemään hyväksikäyttöä, vahvistamaan ihmisten itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta sekä edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa eikä kansallisessa lainsäädännössä tällöin tulisi edetä päinvastaiseen suuntaan (PTK 72/2006 vp, 20). Tasa-arvovaltion ja prostituution yhteensopimattomuus nousi esiin myös käsiteltäessä hallituksen seksin oston kriminalisointiehdotusta valiokuntakerroksella. Lakivaliokunta totesi mietinnössään, että prostituutiosta on Suomessakin kyse varsin laajamittaisesta ilmiöstä, ”jota ei voida pitää hyväksyttävänä maassa, joka perustuslaissaan takaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yleisessä yhteiskuntapolitiikassaan pyrkii sosiaaliseen ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon.” (LaVM 10/2006 vp).

Tia-Maria Lehto huomasi saman huolen suomalaisen yhteiskunnan tilasta analysoidessaan prostituution ja seksin oston kriminalisointiin liittyvää uutisointia Helsingin Sanomissa ja Pohjolan Sanomissa syksyllä 2002, jolloin medioissa käytiin aktiivista keskustelua prostituutiosta ja seksin oston kriminalisoimisesta. Kyseisessä sanomalehtiaineistossa oli Lehdon (2006, 50) mukaan vahvasti esillä näkemys, että prostituutio ei kuulu yhteiskuntaan, joka pyrkii tasa-arvoon. Lehtiaineistosta löytyi useita lausumia, joissa peräänkuulutettiin valtion puuttumista prostituution ja korostettiin sen roolia asennekasvatuksen antajana. Ku-

<sup>77</sup> Tasa-arvoelinten, naisjärjestöjen ja prostituoitujen etuliikkeen toiminnasta seksin oston kriminalisointiprosesseissa Suomessa, ks. Aaltio 2008 ja Holli 2004.

vaava on esimerkiksi Pohjolan Sanomien pääkirjoituksen otsikko 29.10.2002, ”Naiskauppa koko yhteiskunnan häpeä”.<sup>78</sup> Lehdon (2006, 52) mielestä sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvien kysymysten korostuminen kyseisessä media-aineistossa oli liitettävissä mm. siihen, että tuolloin ääneen pääsivät pääasiassa seksin oston kriminalisoinnin kannattajat: Stakesin viranhaltijat, sosiaali- ja terveysministeriön edustajat, ministerit, valtionsyyttäjät sekä ruotsalaiset poliitikot, jotka halusivat Suomen ottavan saman kannan seksin ostoon kuin Ruotsissa.<sup>79</sup>

Seksin oston kriminalisoinnin kannattajien ajatuksia hallinneella näkökulmalla (prostituoitio rakenteellisen epätasa-arvon ilmentymänä) on ollut ilmeinen perusta Pohjoismaissa yleisessä yhtäläisten tulosten tasa-arvokäsityksessä<sup>80</sup> (Holli 2002, 17). Siinä huomio kiinnitetään nimenomaan oikeuksien täysimääräisen toteutumisen esteinä toimiviin yhteiskunnallisiin, rakenteellisiin tekijöihin. Tämän näkökannan mukaan sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttamiseksi ei riitä, että tasa-arvoon luodaan mahdollisuuksia. Myös yhteiskuntaa on muutettava (esimerkiksi positiivisin erityistoimin) siten, että sukupuolten tosiasiallinen tasa-arvo toteutuu. Kyseiseen tasa-arvokäsitykseen perustuvien toimien ongelmana on kuitenkin usein ollut, että ryhmien sisäiset, kuten naisten väliset, erot ovat pyrkineet hämärtymään. Toisin sanoen ryhmät on käsitetty yhtenäisinä ja homogeenisina, jolloin yhden etu on näyttäytynyt myös toisen etuna. Esimerkiksi Lehdon tarkastelemasta media-aineistosta kävi ilmi, että seksin oston kriminalisointia puoltava puhetapa oletti, että seksin oston kriminalisointi koituu kaikkien naisten, myös prostituoitujen hyväksi. Tässä diskurssissa erityisesti vierasta etnistä ryhmää edustavat prostituoidut jäivät keskustelusta sivuun. (Lehto 2006, 53-54).

Vaikka ulkomaalaisten prostituoitujen on tämän ja viime vuosikymmenen aikana väitetty muodostavan merkittävän osan Suomessa toimivan prostituution kokonaiskuvasta (esim. Hollmén & Jyrkinen 1999, Leskinen 2003, Kontula 2005), heidän äänensä ja näkökulmansa ovat todellakin jääneet marginaalisiksi suomalaisessa prostituutiokeskustelussa. Prostituutiokentän moninaisuus muodostaa haasteen paitsi suomalaiselle (ja muulle pohjoismaiselle) prostituutiopolitiikalle, myös aiemmin käsitellylle, prostituutiota rakenteellisen tasa-arvon ilmentymänä painottavalle näkökannalle. Kentän moninaisuus ja naisten erilaiset elämäntilanteet ja tarpeet on sovitettava yhteen miesten ja naisten tasa-arvoon pyrkivien tavoitteiden ja politiikoiden kanssa. Toisin sanoen, ihmisten liikkuvuus ja rajojen läpäisevyys tuovat mukaan paitsi uusia toimijoita, myös uudenlaisia suhteita, toimintamalleja ja tapoja ymmärtää tasa-arvo, joiden kanssa suomalaisen tasa-arvopolitiikan on opittava selviytymään.

<sup>78</sup> Myös Pohjolan Sanomat 28.11.2002: ”Sivistynyt yhteiskunta ei voi sallia sitä, että naisen ruumis on riistetävää kauppatavaraa.” (Lehto 2006, 51).

<sup>79</sup> Stakesin viranhaltijoiden aktiivinen esiintyminen medioissa vuonna 2002 liittyy myös siihen, että kyseisenä vuonna päättyi Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (Stakes) viisivuotinen prostituution ehkäisyprojekti. Vastaavasti seksin oston kriminalisoinnin vastustajien medianäkyvyyteen vaikutti kyseisen ajankohdan keskustelussa mm. se, että seksityöntekijät järjestäytyivät Suomessa vasta loppuvuonna 2002. Itse asiassa Seksialan liitto Salli perustettiin 17.11.2002 nimenomaan siltä pohjalta, että seksialan työntekijöiden näkökulmat saataisiin paremmin esiin alaa koskevassa yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa ja lainsäädäntövalmistelussa. Vuonna 2006 käydyssä keskustelussa vastustajien näkökannat olivatkin paremmin edustettuina: Sallin edustajat osallistuivat varsin aktiivisesti mediakeskusteluun ja olivat kuultavina valiokunnissa lain valmisteluvaiheessa.

<sup>80</sup> Pohjoismaiden tasa-arvopolitiikoiden eroista ja erilaistumisesta, ks. Borchorst 2002.

Eva-Maria Svenssonin, Anu Pylkkäsen ja Johanna Niemi-Kiesiläisen (2004, 4) mukaan pohjoismaiselle tasa-arvokäsitykselle on ominaista huono kyky jättää tilaa huomioida ja ymmärtää erilaisuutta. Tällainen ennakoiva samanlaisuuden oletus on vahvimmin ankkuroitunut juuri pohjoismaiseen oikeusjärjestelmään. Eivät vain tasa-arvo ja syrjimättömyyslaki, vaan koko pohjoismainen oikeusjärjestelmä on rakentunut samanlaisuuden ja sulautumisen periaatteille. Svensson et al. (2004, 2-3) ovat niin ikään kiinnittäneet huomiota siihen, miten globalisaatio ja monikulttuurisuus ovat haastaneet käsityksiä tästä ”pohjoismaisesta tasa-arvosta”. Pienen ja etnisesti homogeenisen yhteiskunnan kommunitaarista traditiota haastaa heidän mukaansa nyt liberaalimpi järjestelmä, jossa yksilöiden oikeudet ja syrjimättömyys dominoivat yhteisöllisempiä toimintatapoja ja arvoja.

### *2.5.2 Mahdollisuuksien tasa-arvo ja erilaisuuteen sopeutuminen*

Kriminalisoinnin kannattajien painottamat seksikaupan vääristyneet sukupuolirakenteet tulivat vain harvoin esiin vastustajien puheessa. Myöskään kannattajien tavoite muuttaa seksikaupan kysyntään kohdistuvalla sääntelyllä perinteisiä prostituutiokontrollin painopisteitä ei juurikaan saanut huomiota vastustajien puheessa. Heidän näkemyksissään yksilöiden oikeudet ohittavat rakenteellisen epätasa-arvon. Esimerkiksi Seksialan liitto Salli (2006, 4-5) kysyi lausunnossaan

...tarkoitetaanko tasa-arvolla jotain tiettyä ideologiaa tasa-arvosta, jonka avulla asioita selitetään ja perusteellaan? Vai tarkoitetaanko tasa-arvolla erilaisten ihmisten konkreettisia mahdollisuuksia saada tasa-arvoista kohtelua lain ja viranomaisten edessä erilaisissa tilanteissa?

Salli piti ongelmallisena sitä, että prostituoitujen oikeus- ja auttamisjärjestelmässä kokema syrjintä ja käytännön ongelmat sivuutetaan sillä perusteella, että

Seksipalveluiden ostamisen kriminalisointi nähdään (tasa-arvo)ideologisesti paljon tärkeämpänä kuin yksittäisten prostituoitujen konkreettiset kokemukset epätasa-arvosta [--] Tasa-arvo ei toteudu, jos ideologisesti oikeana tai tärkeimpänä ongelmana nähdään jokin muu asia kuin ihmisen itsensä kokema ongelma.

Salli oli jo aiemmin kritisoinut oikeusministeriön työryhmän vuonna 2003 ilmestynyttä mietintöä (jonka pohjalle hallituksen esitys pitkälle pohjautui) siitä, että ehdotetun kriminalisoinnin todellisena suojeluobjektina oli yhteiskunnassa ylläpidettävä kuvitelma tasa-arvosta (Salli 2003a, 6. Kursiivi kirjoittajan). Tasa-arvo näyttäytyi tässä Sallin mukaan abstraktina suojeluobjektina, jolla on vain vähän tekemistä niiden ongelmien ja epäoikeudenmukaisuuksien kanssa, joiden kanssa prostituoidut painivat arjessaan. Toisin sanoen mie-tinnössä esiintyvässä tasa-arvokäsityksessä asettuivat vastakkain ideologia ja käytäntö sellaisena kuin se näyttäytyy niille, joiden elämään prostituutio ja sen kriminalisoinnit vaikuttavat konkreettisesti.

Seksin oston kriminalisointiesityksen vastustajat käyttivät argumentaatioissaan tasa-arvokäsitteen sijaan enemmän käsitettä ”oikeus”. He puhuivat oikeudesta toimeentuloon, turvallisiin työoloihin, ammatinvalintaan ja seksuaalikäyttäytymiseen (esim. Salli 2003b, 21)<sup>81</sup>. Helsingin Sanomien verkkosivuilla keväällä 2006 käydyssä keskustelussa äänessä olivat pääasiassa kriminalisoinnin vastustajat, mikä ilmeni ”oikeus”-argumentaation dominointina, liittyen erityisesti seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja elinkeinovapauteen. Esimerkiksi nimimerkki ”suomalainen” katsoi, että seksin oston kriminalisointiesityksellä oltiin loukkaamassa yksilön keskeisiä perusoikeuksia:

Varsin odotettua oli, että kukaan eduskunnassa ei nähtävästi kiinnittänyt huomiota asiaan, joka sivistysvaltioissa olisi ilman muuta noussut päällimmäiseksi asiaksi: seksuaalinen itsemääräämisoikeus on perustavaa laatua oleva ihmisoikeus, jota valtiolla ei ole oikeutta loukata esitetynkaltaisella lainsäädännöllä. (Helsingin Sanomat-keskustelu 8.2.2006)

Yksilön itsemääräämisoikeus oli kysymys, johon myös perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota arvioidessaan hallituksen seksin oston kriminalisointiesitystä. Sitä koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta totesi ehdotetun kriminalisoinnin olevan merkityksellinen seksuaalipalvelujen ostajan ja myyjän itsemääräämisoikeuden kannalta. Lausunnon mukaan yksilön itsemääräämisoikeus kiinnittyy perustuslaissa esimerkiksi säännöksiin henkilökohtaisesta vapaudesta ja yksityiselämän suojasta. Yksityiselämän piiriin kuuluu perustuslain mukaan mm. oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan, samoin kuin vapaus päättää sukupuolisesta käyttäytymisestään. Seksin myyjän näkökulmasta ehdotettu sääntely on perustuslain mukaan merkityksellinen myös siltä kannalta, että se koskee oikeutta tehdä työtä ja harjoittaa ammattia tai elinkeinoa. Valiokunta kuitenkin päätyi lausunnossaan siihen, että sääntelyn kohteena olevan toiminnan erityinen luonne sekä siihen liittyvät ”sosiaaliset, inhimilliset ja terveydelliset ongelmat huomioon ottaen ehdotus pysyy lainsäätäjän harkintavallan puitteissa”. Tästä huolimatta valiokunta oli sitä mieltä, että vaihtoehtoinen säännös, joka kriminalisoi seksin oston vain parituksen ja ihmiskaupan kohteelta olisi oikeasuhtaisuuden vaatimukset paremmin täyttävä, koska se kohdistuisi vain kyseisiin, kiistatta moitittaviin, tekoihin. (PeVL 17/2006 rd).<sup>82</sup>

<sup>81</sup> Mutta huomaa esim. Hufvudstadsbladet:ssa 16.11.2002 esiintynyt seksin oston kriminalisointia kannattanut mielipidekirjoitus: ”Kun miehen halun hintana on naisen ihmisoikeudet ja mahdollisuudet siedettävään elämään, on tarpeen, että yhteiskunta viestittää tämän olevan rikos” (När mannens lust kostar kvinnans alla mänskliga rättigheter och möjligheter till ett dragligt liv är det nödvändigt att man från samhällets sida markerar att detta är ett brott). (Kursiivi kirjoittajan).

<sup>82</sup> Hufvudstadsbladet julkaisi helmikuussa 2006 laajan artikkelin, jossa pohdittiin seksin oston kriminalisoinnin näkökulmasta keskeisiä itsemääräämisoikeuteen liittyviä teemoja. Artikkelissa pohdittiin mm. onko ihmisellä oikeus myydä ruumiistaan ja onko toisella oikeus ostaa sitä (Hufvudstadsbladet 12.2.2006). On huomionarvoista, että Suomen ruotsinkielisessä lehdistössä Ruotsin esimerkki ja ruotsalaisessa keskustelussa esiintyneet näkökulmat tuotiin vahvemmin esiin kuin suomenkielisissä medioissa (huomaa esim. Hufvudstadsbladet’n otsikko 13.3.2006: ”Lakatkaa puhumasta vapaaehtoisuudesta – prostituutio on orjuutta” (Sluta tala om frivillighet – prostitution är slaveri)). Yleisesti ottaen sekä seksin oston kriminalisoinnin kannattajat että vastustajat käyttivät runsaasti Suomen ja muiden Pohjoismaiden, erityisesti Ruotsin vertailua argumentaatioissaan. Kannattajien puheenvuoroissa Ruotsi näyttäytyi esimerkkinä, jossa prostituutioon suhtauduttiin vakavasti, ja nimenomaan tasa-arvo-ongelmana. Positiivisia kokemuksia Ruotsin mallin toimivuudesta tuotiin runsaasti esiin. Vastustajien argumentaatioissa erityisesti Ruotsin mallin toimivuudesta saatuihin tietoihin suhtauduttiin huomattavasti skeptisemmin.



Seksin oston kriminalisointiin liittyvässä keskustelussa esiintynyt taipumus korvata tasa-arvon käsite oikeuden käsitteellä ilmentää aiemmin mainitsemaani, Svenssonin, Pylkkäsen ja Niemi-Kiesiläisen (2004) huomioimaa ongelmaa, jonka mukaan pohjoismaista, yhteisöllisyydelle perustuvaa tasa-arvokäsitystä on vaikea sopeuttaa nykyisiin muuttuviin ja eriytyviin tarpeisiin ja vaatimuksiin. Feministitutkijat ovatkin pohtineet, mikä käsite kykenisi tasa-arvon käsitettä paremmin käsittelemään yksilöiden ja ryhmien välisiä eroja sekä niihin liittyviä valtahierarkioita (ajatellen esimerkiksi kolmannen maailman, etnisten ja seksuaalivähemmistöjen naisia ja miehiä) (Kuusipalo 2002, 218-220)<sup>83</sup>. On muun muassa esitetty, että yksi ratkaisu tasa-arvon samanlaisuuden oletukseen on korvata kyseinen käsite juuri oikeuden käsitteellä, joka tasa-arvon käsitettä paremmin pystyy sopeutumaan ja muuttumaan erilaisiin konteksteihin ja eriytyvien näkökulmien mukaan (esim. Flax 1992). Toisaalta myös monet moninaisuusajattelua kannattavat postmodernit feministit<sup>84</sup> ovat sitä mieltä, että juurikin tasa-arvopolitiikassa tulee pitää kiinni naissubjektista. Naissubjektia ja tasa-arvokäsityksiämme tulee kuitenkin avata siten, että moninaiset äänet tulevat kuuluiksi (ks. esim. Cavarero 1992).

Monien seksin oston kriminalisoinnin vastustajien näkemyksissä esiintyvä tasa-arvokäsitys voidaan tulkita liberalistiseksi, jossa pääosassa ovat yksilöiden yhtäläiset mahdollisuudet. Ajattelutavan mukaan yhteiskunnan tehtävä on (esimerkiksi koulutus- ja oikeusjärjestelmän avulla) luoda molemmille sukupuolille nämä yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa inhimillistä potentiaaliaan (Holli 2002, 17). Kyseisellä näkemyksellä on siis vahvasti individualistinen painotus: sen mukaan on lopulta ihmisestä itsestään kiinni käyttäkö hän saavutettuja yhtäläisiä mahdollisuuksiaan.

Liberalistinen tasa-arvokäsitys on yhteisöllisyyteen perustuvaa tasa-arvokäsitystä avoimempi yksilöiden ja ryhmien välisille eroille, mutta on niitä kohtaan varsin kyyninen. Toisin kuin jälkimmäinen, se ei kiinnitä huomiota yhteiskunnissa esiintyvään syvempään ja vaikeammin havaittavaan rakenteelliseen epätasa-arvoon, joka voi merkittävästikin rajoittaa joitakin yksilöitä toteuttamasta ”inhimillistä potentiaaliaan”. Esimerkiksi Carol Smart pitääkin juuri liberalistista tasa-arvokäsitystä liian rajoitettuna, jotta sillä olisi vaikutusta rakenteelliseen epätasa-arvoon. Myös Hilary Charlesworth ja Christine Chinkin katsovat, että liberalistinen tasa-arvokäsitys kyllä muodollisesti vaatii yksilöiden ja valtioiden tasa-arvoista kohtelua, mutta on käytännössä laimea väline kun on kyse pitkän linjan rakenteellisesta epätasa-arvosta (Nousiainen 2004, 195-196).

<sup>83</sup> Feministitutkijat ovat myös pohtineet, voiko tasa-arvon käsite tarkoittaa muuta kuin olemassaolevaan ”miesnormiin” sulautumista tai sopeutumista. Miten tunnustaa ja tunnistaa sukupuolten spesifisyä ja välttää samanlaisuusajatteluun liittyvä sukupuolineutraalius (Kuusipalo 2002, 212-213, Holli 2003, 59-60).

<sup>84</sup> Postmodernin feminismin mukaan ei ole olemassa sellaisia pysyviä kategorioita kuin ”nainen” ja ”mies”, vaan niitä rakennetaan ja muokataan erilaisilla toiminta- ja puhutavoilla. ”Nais-” ja ”miesidentiteetit” itse asiassa marginalisoivat toisia, toisenlaisia identiteettejä (esim. Kuusipalo 2002, 214).



### 2.5.3 ”Naisten tasa-arvo” vs. ”miesten tasa-arvo”

Vastustajien argumentaatiossa asettuivat vastakkain myös tasa-arvo ”naisten tasa-arvona” ja ”miesten tasa-arvona”. Tämä liittyi siihen, että ehdotettu kriminalisointi kohdistui vain ostajiin, jotka ovat pääasiassa miehiä. Esimerkiksi Helsingin Sanomien verkkokeskustelussa nimimerkki ”juristi” oli sitä mieltä, että lakiesitys tekee miehistä rikollisia ja ihmetteli ”kuinka naiset kehtaavat ajaa tällaista esitystä” Hänen mielestään juuri tasa-arvon vaatimukset edellyttävät, että tarkastellaan myös toisen osapuolen, tässä tapauksessa miesten, näkemyksiä (Helsingin Sanomat -keskustelu 11.2.2006). Myös nimimerkki ”Jerry” oli sitä mieltä, että kriminalisoimalla toimintaa tarkoituksellisen sukupuolisidonnaisesti heikennetään tasa-arvoa yhteiskunnassa (Helsingin Sanomat -keskustelu 9.2.2006).<sup>85</sup>

Miesten oikeuksia ajavalla liikkeellä on Suomessa lyhyt historia kun sitä vertaa esimerkiksi Yhdysvaltoihin. Suomalaista miesliikettä kartoittaneiden Arto Jokisen (1999) ja Jouni Varangan (2003) mukaan liike on myös pieni ja jakautuu erilaisiin painotuksiin<sup>86</sup>. Seksien oston kriminalisointikeskusteluun järjestäytyneet miesliikkeet eivät erityisen aktiivisesti ottaneet kantaa, mutta kuten yllä esitetyistä esimerkeistä ilmenee, samankaltaisia miesten oikeuksiin ja tasa-arvoon liittyviä argumentteja esiintyi erityisesti verkkokeskusteluissa ja nimenomaan lakiesityksen vastustajien toimesta.

Arto Jokisen mukaan tasa-arvo on Suomessa ollut pitkälti naiskysymys, jossa mies esiintyy ongelmana. Tämän vuoksi miehet helposti kokevat tasa-arvopuheen heitä hylkivänä, miehiin kohdistuvien syytösten ja vaatimusten sarjana. Tämä johtaa siihen, että miehet yleensä osallistuvat tasa-arvokeskusteluun vain puolustautumismielessä nähden keskustelun ja tasa-arvopolitiikan naisten valtapyrkimyksenä, jonka tavoitteena on alistaa miehiä (Jokinen 2002, 240-241).<sup>87</sup> Tämänkaltainen tendenssi ilmeni hyvin selkeästi Helsingin Sanomien verkkokeskustelussa, jossa todellisen tasa-arvon nähtiin olevan vaarassa feministien valtapyrkimysten seurauksena. Esimerkiksi nimimerkki ”Joni” väitti, että lain taustalla on ”äärifeministinen ideologia, jonka mukaan yleensäkin mies on pahantekijä ja nainen uhri”. Vaikkei omien sanojensa mukaan itse maksullisia seksipalveluita käytäkään, ”Joni” ilmoitti vastustavansa lakia periaatteelliselta kannalta sillä hänen mukaansa oli pelättävissä, että äärifeministiset asenteet saavat yhä enemmän jalansijaa ja pian ”epätasa-arvoiset naisia suosivat lait” olisivat yleisiä, eikä niitä kukaan enää kyseenalaistaisi. (Helsingin Sanomat -keskustelu 8.2.2006).

Edellä mainituissa kommentteissa feminismi esiintyy aatteena, joka pyrkii ajamaan vain naisten oikeuksia ja naisten tasa-arvoa sukupuolten tasa-arvon sijaan. Kyseisten näkemysten mukaan feminismissä on kyse on radikaalista erillistöiminnasta, joka vaarantaa yhteiskuntarauhan ja tasa-arvoprosessin sekä asettaa naiset miesten yläpuolelle. Toisin sanoen seksien oston kriminalisointikeskustelussa feminismi näyttäytyi joidenkin lakiesityksen vas-

<sup>85</sup> Tässä suhteessa hallituksen esitys sai arvostelua myös niiltä, jotka kannattivat sekä oston että myynnin kriminalisointia. Esimerkiksi keskustapuolueen kansanedustaja Seppo Lahtela oli sitä mieltä, että ”jos oltaisiin tasavertaisella pohjalla, olisi hallitus lähtenyt alun perin esittämään ostamisen sekä myymisen kieltoa” (PTK 72/2006 vp, 49).

<sup>86</sup> Suomalaiset miesliikkeet ovat viime aikoina aktiivisimmin ottaneet kantaa esimerkiksi isien asemaan perheessä tai avioerossa sekä kokoontuneet erilaisten kasvuryhmien ja mieskaveritoiminnan puitteissa (Varanka 2003, 20-23).

<sup>87</sup> Myös miesten ja feminismien suhdetta on pidetty vaikeana (Varanka 2003, 25-26 ja Hearn 1992, 161).

tustajien puheessa suomalaisen tasa-arvomallin antiteesinä (vrt. Raevaara 2005, 197), jonka kautta määriteltiin kaikkea sitä, mitä oikeanlaisen tasa-arvopolitiikan ja tasa-arvon edistäjän ei tulisi olla.

Eeva Raevaaran (2005, 230) mukaan tällainen tasa-arvon ja feminismin vastakkainasettelu on ollut silmiinpistävää Suomessa. Myös Anne Hollin (2003, 16) mukaan suomalaisia sukupuolisuhteita käsitteleviä keskusteluita on leimannut kielteisyys, jopa vastenmielisyys feminismiä kohtaan. Hänen mukaansa feminismin ja tasa-arvon vastakohtaisuus on myös vahvistanut sukupuolten tasa-arvoa osana kansallisen konsensuksen rakentamista. Toisin sanoen tasa-arvolla katsotaan edistettävän sukupuolirauhan lisäksi yhteiskuntarauhaa, kun taas feminismi nähdään uhkana sekä sukupuolten välisille suhteille että koko kansakunnalle.

## *2.6 Tasa-arvo yksilöiden oikeuksina ja rakenteellisella tasolla*

Prostituutiokeskustelu on niin Suomessa kuin monessa muussakin maassa jämähtänyt asemaansa ilmiön luonteeseen ja oikeutukseen liittyvien erilaisten näkemysten vuoksi. Kun toiset puhuvat seksiorjista ja ihmiskaupan uhreista ja toiset työstään pitävistä ja sen vapaaehtoisesti valinneista vahvoista naisista, on selvää, että taustalla vaikuttavat erilaiset arvo maailmat ja ajattelutavat. Tässä artikkelissa on keskitytty tarkastelemaan suomalaista prostituutiokeskustelua sukupuolten välisen tasa-arvoproblematiikan näkökulmasta. Tarkastelussa kävi ilmi, että keskustelun osanottajien tasa-arvokäsitysten analyysi on yksi keino purkaa ja ymmärtää polarisoitunutta keskustelua.

Sukupuolten välinen tasa-arvo oli suomalaisessa seksin oston kriminalisointia käsittelevässä keskustelussa säännöllisesti esillä ollut aihe. Sen voidaan sanoa jopa hallinneen politiikan diskurssissa käytyä keskustelua (vrt. Holli 2004). Media-aineistossa rajat ylittävä rikollisuus ja muut uhkakuvat olivat yleisempiä teemoja. Tarkasteltaessa keskustelua sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta kävi ilmi, että keskustelussa kohtasi monenlaisia käsityksiä siitä, mitä tasa-arvo prostituutiokontekstissa merkitsee. Keskustelusta on kuitenkin löydettävissä kaksi päälinjaa, jotka noudattelevat keskustelun osanottajien näkemyksiä itse kriminalisointiin. Erityisesti seksin oston kriminalisoinnin kannattajien parissa yleisenä esiintyneen, yhteisöllisyyttä painottavan tasa-arvokäsityksen perusajatuksena oli, että prostituutio on yhteiskunnallisen, rakenteellisen epätasa-arvon ilmentymä, jota tulee paitisi säädellä myös ennaltaehkäistä lainsäädännöllisin keinoin. Vastustajille tyypillisellä, liberalistisella tasa-arvokäsityksellä oli individualistinen painotus siinä mielessä, että se painotti yksilöiden perusoikeuksia harjoittaa elinkeinoa tai toteuttaa seksuaalisuuttaan, myös maksullisen seksin puitteissa.

Keskustelussa siis kohtasivat yhtäältä yksilöiden oikeudet ja tasavertaiset mahdollisuudet ja toisaalta tasa-arvon edistäminen rakenteellisena prosessina, yhteiskunnan rakenteiden muuttaminen siltä osin kuin ne kohtelevat sukupuolia epätasa-arvoisesti. Kun kriminalisoinnin kannattajille sukupuolten tasa-arvon edistäminen oli keskeinen syy puuttua prostituutioon ja ihmiskauppaan kohdistuvaan kysyntään ja ilmiön ennaltaehkäisyyn, kriminalisoinnin vastustajille tasa-arvoperusteet olivat nimenomaan syy olla kriminalisoimat-

ta asiakkuutta. Prostituutiokentän monimuotoisuus, jatkuva muutos ja rajat ylittävä luonne kuitenkin asettavat haasteita molemmille kannoille kun niitä tarkastellaan tasa-arvo- ja oikeusperustaisesta näkökulmasta. Rakenteellista epätasa-arvoa painottavan, asiakkuuden kriminalisointia kannattavan näkemyksen on vaikea vastata erilaisten yksilöiden ja ryhmien, esimerkiksi Neuvostoliiton hajoamisen myötä kentälle tulleiden uusien toimijoiden vaihteleviin tarpeisiin ja ajattelutapoihin. Yksilöiden oikeuksia ja mahdollisuuksia painottava, oston kriminalisointia vastustava kanta on puolestaan likinäköisempi mitä tulee pitkän linjan rakenteelliseen epätasa-arvoon ja sen vaikutuksiin naisten ja miesten väliseen tosiasialliseen tasa-arvoon.

Yllämainittujen tasa-arvodiskurssien dominanssi on ongelmallista siinä mielessä, että ne nähdään helposti tyhjentyvinä, muut näkökulmat poissulkevinä vaihtoehtoina. Toisaalta erilaisten käsitysten läsnäolo keskustelussa politisoi ja liikuttaa tasa-arvon määrittelyitä ja kyseenalaistaa käsitystä yhdestä ja muuttumattomasta tasa-arvosta. Ne myös muistuttavat siitä, että naiseus ja mieheys, sen enempää kuin suomalaisuuskaan, eivät ole sisäisesti yhtenäisiä ja annettuja ominaisuuksia tai identiteettejä, vaan niiden sisällä käydään kamppailuja erilaisten kokemusten ja käsitysten vakiinnuttamiseksi tai kyseenalaistamiseksi.

## Lähteet

- Aaltio, Elina (2008): Naisliikkeen ja prostituoitujen etuliikkeen kamppailu asiantuntijuudesta. Seksin oston kriminalisointi Suomessa 2002-2006. Pro gradu -tutkielma, Sosiaalipoliittikan laitos, Helsingin yliopisto.
- Aromaa, Kauko & Lehti, Martti (2002): Naiskauppa, laitton siirtolaisuus ja Suomi. Nykytilanne, lainsäädäntö ja tutkimuslähteet. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 186, Helsinki.
- Bacchi, Carol Lee (1996): *The Politics of Affirmative Action. 'Women', Equality & Category Politics*. Sage, London.
- Borchorst, Anette (2002) (ed.): *Kønsmagt under forandring*. Reitzel, København.
- BRÅ-rapport 2000:4: Förbud mot köp av sexuella tjänster. Tillämpningen av lagen under första året. Brottsförebyggande rådet 2000.
- Cavarero, Adriana (1992): Equality and Sexual Difference: Amnesia in Political Thought, Gisela Bock & Susan James (eds): *Beyond Equality and Difference. Citizenship, Feminist Politics and Female Subjectivity*. Routledge, London & New York, 32-47.
- Flax, Jane (1992): Beyond Equality: Gender, Justice and Difference, Gisela Bock & Susan James (eds): *Beyond Equality and difference. Citizenship, Feminist Politics and Female Subjectivity*. Routledge, London & New York, 193-210.
- Haavio-Mannila, Elina; Kontula, Osmo & Kuusi, Elina (2001): Trends in Sexual Life. Measured by national sex surveys in Finland in 1971, 1992 and 1999, and a comparison to a sex survey in St. Petersburg in 1996. Working Papers E 10/2001, Helsinki: The Population Research Institute, The Family Federation in Finland.
- Hearn, Jeff (1992): The personal, the political, the theoretical: the case of men's sexualities and sexual violences. David Porter (ed.): *Between Men and feminism*. Routledge, London, 161-181.
- Helsingin Sanomat 2.4.2006: "Seksin oston kriminalisointiesitys käsiteltävä kuten muutkin lakiesitykset".
- Holli, Anne Maria (2004): Towards a new prohibitionism? State feminism, women's movements and prostitution policies in Finland. Joyce Outshoorn (ed.): *Politics of Prostitution: Women's Movements, Democratic States and the Globalisation of Sex Commerce*. Cambridge University Press, West Nyack, NY, USA, 103-122.
- Holli, Anne Maria (2003): Discourse and Politics for Gender Equality in Late Twentieth Century Finland. *Acta Politica* 23, Department of Political Science, University of Helsinki.
- Holli, Anne Maria (2002): Suomalaisen tasa-arvopoliittikan haasteet. Anne Maria Holli, Terhi Saarikoski & Elina Sana (toim.): *Tasa-arvopoliittikan haasteet*. WSOY, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Hollmén, Lauri & Jyrkinen, Marjut (eds.) (1999): Building up a Network for Monitoring, Analysing and combatting Trafficking in Women and Children. European Commission STOP-project report. Ministry of the Interior, Helsinki.
- Hufvudstadsbladet 12.2.2006: "Kroppen som marknadsplats och slagfält", Jenny Bäck.
- Hufvudstadsbladet 13.3.2006: "Sluta tala om frivillighet – prostitution är slaveri", Marianne Lydén.
- Jokinen, Arto (2002): Mihin miehet tarvitsevat tasa-arvoa? Anne Maria Holli, Terhi Saarikoski, Elina Sana (toim.): *Tasa-arvopoliittikan haasteet*. WSOY, Vantaa, 240-253.

- Jokinen, Arto (1999): Suomalainen miestutkimus ja -liike: muutoksen mahdollisuus? Arto Jokinen (toim.): Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere University Press, Tampere, 15-51.
- Jyrkinen, Marjut (2005): The Organisation of Policy Meets the Commercialisation of Sex. *Global Linkages, Policies, Technologies*. Swedish School of Economics and Business Administration, Helsingfors.
- Kontula, Anna (2005): Prostituutio Suomessa. Sexpo säätiö, Helsinki.
- Koskela, Hille; Tani, Sirpa & Tuominen, Martti (2000): "Sen näkönen tyttö": tutkimus katuprostitiution vaikutuksista helsinkiläisten naisten arkielämään. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Kuusipalo, Jaana (2002): Mikä on se tasa-arvo, jota tasa-arvopolitiikka tavoittelee? Anne Maria Holli, Terhi Saarikoski & Elina Sana (toim.): Tasa-arvopolitiikan haasteet. WSOY, Tasa-arvoasiainneuvottelukunta, Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Lammi-Taskula, Johanna (1999): Clients of the Sex Industry in Finland. *The Habitus Study, 1995*. Laura Keeler & Marjut Jyrkinen (eds.): *Who's Buying? The Clients of Prostitution*. Sosiaali- ja Terveysministeriö, Helsinki, 82-88.
- Lehto, Tia-Maria (2006): Tahra tasa-arvovaltiossa? Prostituutio ja seksin oston kriminalisointi Helsingin Sanomissa ja Pohjolan Sanomissa. Julkaisematon Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Leskinen, Jari (2003) Organisoitu paritus ja prostituutio Suomessa. Keskusrikospoliisin Rikostutkimus 2002. Helsinki 2003.
- Marttila, Anne-Maria (2004): Seksiä ilman rajoja? Kansainvälistyvä seksiteollisuus ja suomalaiset prostituution asiakkaat, Naistutkimus – Kvinnoforskning 1:2004.
- Naisunioni (2006): 7 syytä kieltää seksin osto. 29.5.2006. <http://www.naisunioni.fi/uutiset.php?aid=13968&k=13975>.
- Nousiainen, Kevät (2004): On the Limits of the Concept of Equality: Arguments for a Dynamic Reading. Eva-Maria Svensson, Anu Pylkkänen & Johanna Niemi-Kiesiläinen (eds): *Nordic Equality at a Crossroads. Feminist Legal Studies Coping with Difference*. Ashgate, Aldershot, 195-218.
- Pohjolan Sanomat 29.10.2002: "Naiskauppa koko yhteiskunnan häpeä", Heikki Lääkkölä.
- Raevaara, Eeva (2005): Tasa-arvo ja muutoksen rajat. Sukupuolten tasa-arvo poliittisena ongelmana Ranskan parité- ja Suomen kiintiökeskusteluissa. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Raevaara, Eeva & Saarikoski, Terhi (2002): Mikä nainen, mikä mies? Tasa-arvo ja toimijat eduskunnan kiintiökeskustelussa. Anne Maria Holli, Terhi Saarikoski & Elina Sana (toim.): Tasa-arvopolitiikan haasteet. WSOY, Tasa-arvoasiainneuvottelukunta, Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Seksialan liitto Salli ry (2006): Lausunto Eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksen HE 221/2005 vp johdosta. 22.5.2006.
- Seksialan liitto Salli ry (2003a): Lausunto Oikeusministeriön työryhmämietinnöstä 2003:5 "Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio". 8.10.2003.
- Seksialan liitto Salli ry (2003b): Lausunto oikeusministeriön työryhmälle: Prostituutioon liittyvä lainsäädäntö. 26.3.2003.
- Svanström, Yvonne (2004): Criminalising the John – A Swedish Gender Model? Joyce Outshoorn (ed.): *Politics of Prostitution: Women's Movements, Democratic States and the Globalisation of Sex Commerce*. Cambridge University Press, West Nyack, NY, USA, 225-244.

- Svensson, Eva-Maria; Pylkkänen, Anu & Niemi-Kiesiläinen Johanna (2004): Introduction: Nordic Feminist Legal Feminist Studies at a Crossroads. Eva-Maria Svensson, Anu Pylkkänen & Johanna Niemi-Kiesiläinen (eds): Nordic Equality at a Crossroads. Feminist Legal Studies Coping with Difference. Ahsgate, Aldershot, 1-16.
- Tani, Sirpa (2002): Who's Place is This Space? Life in the Street Prostitution Area in Helsinki, Finland. *International Journal of Urban and Regional Research* 26(2), 343-359.
- Tasa-arvobarometri 2004: (Tuula Melkas) Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2004.
- Tasa-arvobarometri 2008: (Tarja Nieminen) Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2008.
- Varanka, Jouni (2003): Miesten ja feminismien ongelmallinen suhde: ideologisia dilemmoja Mansäköpostilistalla. Julkaisematon Pro Gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto.

### Viranomaislähteet

- EV 295/2002 vp - HE 20/2002 vp: Hallituksen esitys laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi.
- HaVL 24/2006 vp - HE 221/2005 vp: Hallituksen esitys kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.
- HE 221/2005 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.
- HE 34/2004 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- KK 482/2001 vp - Ulla-Maj Wideroos /r ym.: Seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi.
- LA 46/2002 vp – Päivi Räsänen /kd ym.: Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta.
- LA 22/2004 vp – Annika Lapintie /vas ym.: Laki rikoslain 20 ja 25 luvun muuttamisesta.
- LA 52/2004 vp – Päivi Räsänen /kd: Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta.
- LaVL 22/2002 vp - HE 20/2002 vp: Hallituksen esitys laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi.
- LaVM 10/2006 vp - HE 221/2005 vp: Hallituksen esitys kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.
- Oikeusministeriö 2004: Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio. Tiivistelmä lausunnoista.
- Oikeusministeriö 2003: Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio. Työryhmän osamietintö. Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2003:5, 3.7.2003.
- PeVL 17/2006 vp - HE 221/2005 vp: Hallituksen esitys kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.

PTK 72/2006 vp, 15.6.2006: Hallituksen esitys kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.

Rikoslaki 20 luku 8 § (25.8.2006/743)

TPA 178/2002 vp – Annika Lapintie/vas ym.: Seksipalvelujen ostamisen kriminalisointi.



SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN SELVITYKSIÄ ISSN 1236-2115 (painettu)  
 SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIETS RAPPORTER ISSN 1797-9897 (verkkojulkaisu)  
 REPORTS OF THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS AND HEALTH

- 2009: 1 Sikiön poikkeavuuksien seulonta. Seulonta-asetuksen täytäntöönpanoa tukevan asiantuntijaryhmän muistio. (Moniste) ISBN 978-952-00-2754-4 (nid.) ISBN 978-952-00-2755-1 (PDF)
- 2 Selvitys EVO-pisteitä tuottaneista terveystieteellisistä julkaisuista vuosilta 2003-2005. (Vain verkossa) ISBN 978-952-00-2756-8 (PDF)
- 3 Mielenterveys- ja päihdesuunnitelma. Mieli 2009 -työryhmän ehdotukset mielen-terveys- ja päihdetyön kehittämiseksi. ISBN 978-952-00-2767-4 (nid.) ISBN 978-952-00-2768-1 (PDF)
- 4 Raskaan olevien päihdeongelmaisten naisten hoidon varmistaminen -työryhmän raportti. (Vain verkossa) ISBN 978-952-00-2769-8 (PDF)
- 5 Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2009. ISBN 978-952-00-2770-4 (nid.) ISBN 978-952-00-2771-1 (PDF)
- 6 Enhetliga grunder för icke-brådskande vård 2009. (Vain verkossa) ISBN 978-952-00-2773-5 (PDF)
- 7 Skenaarioita sosiaalimenoista. Terveystieteellisen edistämisen vaikutukset ja analyysimallin esittely. ISBN 978-952-00-2774-2 (nid.) ISBN 978-952-00-2775-9 (PDF)
- 8 Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelma vuodelle 2009. (Vain verkossa) ISBN 978-952-00-2776-6 (PDF)
- 9 Salme Kallinen-Kräkin . Kaste-ohjelman valtakunnallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2008-2011. (Moniste) ISBN 978-952-00-2777-3 (nid.) ISBN 978-952-00-2778-0 (PDF)
- 10 Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) ehdotus sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista. (Moniste) ISBN 978-952-00-2779-7 (nid.) ISBN 978-952-00-2780-3 (PDF)
- 11 Katja Uosukainen, Hanna-Leena Autio, Minna Leinonen. Tasa-arvosuunnitelmat ja palkkakartoitukset Suomessa 2008. (Moniste) ISBN 978-952-00-2781-0 (nid.) ISBN 978-952-00-2782-7 (PDF)
- 12 Mikko Wennberg, Olli Oosi, Kaisa Alavuotunki, Sirpa Juutinen, Henrik Pekkala. Sosiaalialan kehittämishankkeen arviointi. Loppuraportti: Tulosten ja vaikutusten arviointi. ISBN 978-952-00-2793-3 (nid.) ISBN 978-952-00-2794-0 (PDF)
- 13 Selvitys ensihoidon ja sairaankuljetuksen kehittämisestä. Sairaankuljetuksen ja ensihoidon kehittämisen ohjausryhmän loppuraportti. (Vain verkossa) ISBN 978-952-00-2795-7 (PDF)
- 14 Tuottava, tuloksellinen ja laadukas työsuojeluvalvonta 2015. Työsuojeluhallinnon resurssityöryhmän raportti. (Moniste) ISBN 978-952-00-2796-4 (nid.) ISBN 978-952-00-2797-1 (PDF)

- 15 Tupakkapoliittisia lakimuutoksia ja toimia valmistelevan työryhmän loppu- ja väliraportit. Ehdotukset tupakkalain ja tupakkaverolain muutoksiksi.  
ISBN 978-952-00-2806-0 (nid.) ISBN 978-952-00-2807-7 (PDF)
- 16 Sanna Parrila. Perhepäivähoitohenkilöstön osaamisen kehittäminen. PERHOKE-hankkeen loppuraportti. (Moniste)  
ISBN 978-952-00-2808-4 (nid.) ISBN 978-952-00 2809-1 (PDF)
- 17 Vaihtoehtohoitojen sääntelytarve. Vaihtoehtohoitoja koskevan lainsäädännön tarpeita selvittäneen työryhmän raportti. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2810-7 (PDF)
- 18 Kosteusvauriot työpaikoilla. Kosteusvauriotyöryhmän muistio. (Moniste)  
ISBN 978-952-00-2811-4 (nid.) ISBN 978-952-00-2812-1 (PDF)
- 19 Hannu Jokiluoma, Hannele Jurvelius. Työsuojelupiirien tuottavuusryhmän loppuraportti. (Moniste)  
ISBN 978-952-00-2813-8 (nid.) ISBN 978-952-00-2814-5 (PDF)
- 20 Plan för mentalvårds- och missbruksarbete. Förslag av arbetsgruppen Mieli 2009 för att utveckla mentalvårds- och missbruksarbete fram till år 2015. (Endast på webben)  
ISBN 978-952-00-2819-0 (PDF)
- 21 Huumausainepolitiikan kertomus v. 2008 valtioneuvostolle. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2820-6 (PDF)
- 22 Toivo Niskanen, Hannu Kallio, Paula Naumanen, Jouni Lehtelä, Mika Lauhamo, Jorma Lappalainen, Jarmo Sillanpää, Erkki Nykyri, Antti Zitting, Matti Hakkola. Riskin-arviointia koskevien työturvallisuus- ja työterveyssäännösten vaikuttavuus.  
ISBN 978-952-00-2821-3 (nid.) ISBN 978-952-00-2822-0 (PDF)
- 23 Salme Kallinen-Kräkin. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2008-2011. Hankeavustusopas. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2823-7 (PDF)
- 24 Neuvonta- ja palveluverkosto ikääntyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2833-6 (PDF)
- 25 Simone Ghislandi, Joni Hokkanen, Aki Kangasharju, Ismo Linnosmaa, Matteo Galizi, Marisa Miraldo, Hannu Valtonen. Reference pricing in Finnish pharmaceutical markets. Pre-policy evaluation. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2835-0 (PDF)
- 26 Nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården (KASTE) 2008-2011. Handbok om projektunderstöd. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2836-7 (PDF)
- 27 Göran Bondjers, Paulien Bongers, Marilyn Fingerhut, Timo Kauppinen, Stavroula Leka, Paul Schulte, Vappu Taipale, Hannu Uusitalo. Meeting future needs of Finnish working life through a healthy workforce. 2009 international evaluation of the Finnish Institute of Occupational Health.  
ISBN 978-952-00-2837-4 (pb) ISBN 978-952-00-2838-1 (PDF)
- 28 Varhaiskasvatuksen uudistamisen linjauksia. (Moniste)  
ISBN 978-952-00-2847-3 (nid.) ISBN 978-952-00-2848-0 (PDF)
- 29 Esitys varhaiskasvatusalan koulutuksen valtakunnalliseksi arvioimiseksi. Varhaiskasvatuksen koulutusten arvioinnin valmisteluryhmän raportti. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2851-0 (PDF)

- 30 Lasten seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen. Työryhmän muistio. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2852-7 (PDF)
- 31 Oikeuslääkinnän organisointia Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa selvittävän työryhmän väliraportti. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2853-4 (PDF)
- 32 Arvo Myllymäki. Eläketurvakeskusta koskevan sääntelyn uudistamistarpeiden selvittäminen. (Moniste)  
ISBN 978-952-00-2859-6 (nid.) ISBN 978-952-00-2860-2 (PDF)
- 33 Evankelis-luterilaisen kirkon eläkejärjestelmän uudistamistyöryhmän mietintö. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2861-9 (PDF)
- 34 Oppilas- ja opiskelijahuoltotyöryhmän toimenpide-ehdotukset. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2868-8 (PDF)
- 35 Poronhoitajien sijaisapukokeilu. Poronhoitajien sijaisapukokeilua valmistelleen työryhmän muistio. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2869-5 (PDF)
- 36 Rådgivnings- och servicenätverk för att främja äldre personers välfärd och hälsa. En förkortad version av rapporten. (Vain verkossa)  
ISBN 978-952-00-2875-6 (PDF)
- 37 Anne-Maria Marttila. Tavoitteena tasa-arvo. Suomalainen keskustelu rajat ylittävstä prostituutiosta. (Moniste)  
ISBN 978-952-00-2882-4 (nid.) ISBN 978-952-00-2883-1 (PDF)

